

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

**PSYCHOMOTORICKÉ A POHYBOVÉ DOVEDNOSTI
ŽÁKŮ NA 1. STUPNI ZŠ
A JEJICH ROZVOJ POMOCÍ PRÁCE S TEXTILEM**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Balko

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Jarmila Honzíková, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 28. března 2014

.....

vlastnoruční podpis

*Děkuji vedoucí diplomové práce Doc. PaedDr. Jarmile Honzíkove Ph.D.
za cenné připomínky a veškerou pomoc při vedení mé diplomové práce.*

Obsah

Úvod.....	6
1 Psychomotorické a senzomotorické dovednosti	7
1.1 Psychomotorické dovednosti.....	7
1.1.1 Užití psychomotoriky.....	8
1.1.2 Psychomotorika a děti.....	10
1.2 Senzomotorické dovednosti	11
1.2.1 Senzomotorické učení.....	12
1.2.2 Metodické postupy při osvojování senzomotorických dovedností.....	15
1.3 Motorické dovednosti dětí mladšího školního věku.....	16
1.3.1 Vývoj motorických schopností dětí předškolního věku.....	16
1.3.2 Vývoj motorických schopností dětí mladšího školního věku	19
2 Školní vzdělávací program.....	22
2.1 Rámcový vzdělávací program.....	22
2.1.1 Vzdělávací oblast Člověk a svět práce.....	24
2.1.2 Rozvíjení klíčových kompetencí	24
2.2 Školní vzdělávací program ZŠ Aš.....	26
2.2.1 Vyučovací předmět praktické činnosti.....	27
2.2.2 Očekávané výstupy a učivo na 1. stupni.....	27
3 Průzkum úrovně psychomotorických a pohybových dovedností u žáků na 1. stupni ZŠ.....	32
3.1 Cíle průzkumu	32
3.2 Metody průzkumu.....	33
3.2.1 Test pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti.....	35
3.2.2 Testovací baterie pro psychomotorické dovednosti od Honzиковé.....	37
3.3 Výsledky průzkumu.....	37
3.3.1 Hypotéza č. 1.....	37

3.3.2	Hypotéza č. 2.....	40
3.3.3	Hypotéza č. 3.....	42
3.3.4	Hypotéza č. 4.....	44
3.3.5	Další otázky průzkumu	46
3.3.6	Shrnutí výsledků průzkumu	49
4	Soubor pracovních námětů pro praktické činnosti – práce s textilem	50
4.1	Praktické činnosti.....	50
4.1.1	Motorický rozvoj	50
4.2	Textil.....	51
4.2.1	Druhy textilních vláken.....	52
4.3	Pracovní náměty pro práci s textilem.....	53
4.3.1	Nácvik předního stehu	53
4.3.2	Přišívání knoflíků	54
4.3.3	Bambule z vlny.....	55
4.3.4	Pavučina.....	56
4.3.5	„Dobrou chuť!“.....	57
4.3.6	Textilní koláž.....	58
4.3.7	Srdce pro... ..	59
4.3.8	Mandela na hedvábí.....	60
4.3.9	Drak – podzimní nástěnná dekorace.....	61
4.3.10	Letní louka – plstění	62
4.3.11	Hujerovi – figury	63
4.3.12	Zima a jaro – loutky.....	64
	Závěr	66
	Seznam použité literatury	68
	Resumé	70
	Summary	71

Úvod

Tato práce se věnuje psychomotorickým a pohybovým dovednostem žáků na 1. stupni ZŠ a jejich rozvoji pomocí práce s textilem. V souvislosti s tímto tématem se nabízí pojmy jako je škola, vývoj a pohyb. Do školy vstupujeme ve velmi citlivém období, v němž dochází k rozvoji nejen psychickému ale i fyzickému a nedílnou součástí tohoto jevu je pohyb. Jak z hlediska psychiky, tak z hlediska tělesných dovedností hrají svou důležitou roli zdánlivě nedůležité vyučovací předměty, jako je tělesná výchova a praktické činnosti.

Cílem mé práce je porovnání psychomotorických a pohybových dovedností žáků na 1. stupni ZŠ a dále bych ráda uvedla několik námětů pro vyučovací předmět praktické činnosti s využitím textilu.

Diplomová práce se bude skládat ze čtyř hlavních kapitol.

V první kapitole se teoreticky seznámíme s pojmy „psychomotorické a senzomotorické dovednosti“ z pohledu různých autorů zabývajících se tímto tématem. Přiblíží nám motorické schopnosti dětí předškolního a mladšího školního věku.

Druhá kapitola bude mít za úkol charakterizovat konkrétní školní vzdělávací program a vyučovací předmět praktické činnosti v souladu s Rámcově vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Náplní třetí kapitoly se stane průzkum úrovně psychomotorických a pohybových dovedností u žáků na 1. stupni ZŠ. Cílem průzkumu bude učinit si představu o úrovni psychomotorických a pohybových dovedností žáků. Budu pracovat s žáky z 5. ročníku na základní škole v Aši. Jedná se pouze o průzkum, který má za cíl získat základní orientaci v dané problematice. Toto zjišťování budu provádět pomocí průzkumu, v němž použiji dvě testovací baterie, tj. Testovací baterie pro psychomotorické dovednosti od Honzíkovej a Test pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti od Buriánka.

Čtvrtá kapitola by měla představovat soubor pracovních námětů pro práci s textilem pomáhající rozvoji manuálních dovedností. K sestavení této kapitoly využiji svých praktických zkušeností z vyučovacího předmětu praktických činností.

1 Psychomotorické a senzomotorické dovednosti

Člověk jako takový má jednu ze základních životních potřeb potřebu pohybu. Díky němu se můžeme vyvíjet, dozrávat, formovat se. Pohyb člověka určují jeho pohybové možnosti, které jsou ovlivňovány konstitučními činiteli (stavba těla), motorikou (hybností) a psychickými činiteli (ty ovlivňují výběr, řazení a usměrňování pohybu). „*Motorika člověka je souhrn všech jeho potenciálních pohybových předpokladů, které mu spolu s konstitučními a psychickými činiteli umožňují vykonávat různé pohybové úkony a činnosti.*“ (Szabová, 1999, s. 11)

Na následujících řádcích bych se ráda věnovala motorice z pohledu senzomotoriky a psychomotoriky, neboť k nim se vztahuje celá tato práce. Užívám pojmu senzomotoriky ve stejném významu jako pohybové dovednosti neboť i někteří autoři ji tak pojmají. Psychomotorika vyjadřuje to, že motorika, tělesné procesy a pohyb velmi úzce souvisí s psychikou a procesy duševními. Motorické projevy jsou výrazem psychické činnosti, jsou bezprostředním výsledkem nervové činnosti a jsou článkem v celkové osobnosti. (Szabová, 1999, s. 11)

1.1 Psychomotorické dovednosti

Definice psychomotoriky můžeme nalézt více. Většinou se shodují v tom, že se jedná o pohybovou aktivitu, z níž má mít člověk požitek a při níž se formuje jak samotné tělo, tak vztah k vlastnímu tělu i okolnímu světu.

Osobně se mi zdá nejvýstižnější pojetí Blahutkové (2007, s. 4): „*Psychomotorika je forma pohybové aktivity, která je zaměřena na prožitek z pohybu.*“ Díky ní můžeme poznávat lépe vlastní tělo, okolní svět i prožitky z pohybových aktivit. Psychomotorika užívá k působení jednoduché herní činnosti, činnosti s nářadím, náčiním, kontaktní prvky a prvky pohybové muzikoterapie včetně relaxačních technik. „*Psychomotorika je odpovědná výchova pohybem, jejímž cílem je formování a přetváření člověka v realitě světa.*“ (Blahutková, Kopřivová, Klářová, 1993 cit. dle Blahutková, 2007, s. 5) Psychomotorika si klade za cíl rozvíjet nejen naši fyzickou stránku, ale snaží se rovnoměrně rozvíjet i stránku psychickou a sociální. Psychomotorika se může stát náplní aktivního odpočinku, umožňuje nám regenerovat a kompenzovat duševní námahu.

Jen pro upřesnění uvádím, že se můžeme setkat také s užším pojetím psychomotoriky, kdy hovoříme o souhrnu pohybových, motorických aktivit člověka, které jsou projevem jeho psychických funkcí a jeho psychického stavu. Je to motorická akce vyplývající z oblasti psychických procesů (vnímání, myšlení, paměť, představy) nebo psychických stavů (např. nálada). (Blahutková, Klenková, Zichová, 2005, s. 23)

„Cílem psychomotoriky je bezděčné prožívání radosti z pohybu, ze hry a z tělesných cvičení a vytvoření tzv. bio – psycho – socio – spirituální pohody člověka.“ (Blahutková, 2007, s. 5) Jedná se o stav, kdy se biologické potřeby člověka vyrovnávají v souladu s duševní pohodou, dále v souladu s jeho sociálním postavením (v kolektivu, i ve společnosti) a také s pohodou v oblasti smyslu naplňování života. To člověku pomáhá v jeho osobním růstu při ohledu na individuální odlišnosti. Podle Světové zdravotnické organizace je zdraví *„stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody a ne pouze nepřítomnosti nemoci nebo vady.“* (<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>) Řídíme-li se touto tezí, lze tvrdit, že pokud má osobnost všechny uvedené složky v rovnováze, přispívá to k jejímu celkovému zdraví.

Uvádím také cíl psychomotoriky dle Hálkové, který je velmi podobný, avšak drobně nám problematiku obohacuje. Tvrdí, že hlavním úkolem je zažít velké množství zkušeností v oblasti vlastního těla – já, oblasti materiální i společenské. Oblastí těla se rozumí jak fyzická tak psychická stránka. Není jednoduché naučit se svému tělu porozumět, najít způsob, jak s ním zacházet a ovládat jej, a zároveň jej přijmout se všemi klady i zápory. Tento úkol člověk řeší během celého života. Oblastí materiální je naše prostředí, ve kterém žijeme a pohybujeme se. Zde se snažíme každou věc poznat, popřípadě se jí přizpůsobit a ve finále přizpůsobit ji sami sobě. Poslední společenská oblast završuje vývoj motoriky. V ní by měl člověk pochopit vlastní já a uplatnit se ve společnosti. Právě tady vznikají základy společenských vlastností, jako je empatie, spolupráce, čestnost atd. (Hálková, 2006, s. 70 – 71)

1.1.1 Užití psychomotoriky

Psychomotorika patří do systému tělesné výchovy, je těsně propojena i s jinými vědními obory jako je například právě pedagogika, dále psychologie, sociologie, etika, estetika, filosofie atd.

Z již uvedeného vyplývá, že psychomotorika úzce souvisí se zdravím lidí, s celkovým zdravým životním stylem. Domnívám se, že většina z nás vnímá, jak velmi aktuální toto téma v současné společnosti je. Čím větší pokrok je ve společnosti zaznamenáván, ať již technický či společenský (rychlejší životní styl), tím větší psychické zatížení každému jedinci přináší a oslabuje možnosti pro vyjádření vlastní osobnosti. Dochází k tzv. diktátu doby. Někteří z nás tento jev nesou bez následků, jiní mají potíže psychosomatického rázu. Smutné na tom všem je, že psychosomatické potíže zaznamenáváme již v dětském věku. Děti mají problémy při navazování kontaktů, v komunikaci a i s přijímání sebe samotných.

Proto dnes často a v nemalé míře investujeme energii a peníze pro zlepšení svého životního stylu. Snažíme se více pečovat o své zdraví. Nabídka je široká, jednotlivé služby se však často specializují buď spíše na fyzickou stránku, nebo naopak pouze na tu psychickou, respektive spirituální. Pokusím se to lépe vysvětlit z hlediska péče o fyzickou stránku. Význam pohybu je znám již odedávna. Dnes se však propagují moderní sportovní obory, jakoby se zapomnělo na původní smysl zdravého pohybu. Běžný člověk nemusí překonávat rekordy, vypěstovat si v posilovně do očí bijící svaly, stát se nejštíhlejší v okolí atd., stačí mu vykonávat jednoduché pohyby, neboť i tak si dopomáhá ke svému zdraví.

Je nám jasné, že psychomotorika podporuje zdraví po fyzické stránce tím, že se jedná o pohybovou aktivitu. Nesmíme však opomenout, že působí blahodárně na naše zdraví i v oblastech jako je rozvoj vnímání osobní zdatnosti (self – efficacy), pomáhá nám zvládat náročné životní situace (optimismus, smysluplnost života, sebedůvěra), je formou sociální opory a rozvíjí naši duševní hygienu (sebevýchova, adaptace, autoregulace). (Blahutková, 2007, s. 9)

S výše uvedeným textem je v souladu i názor, který říká, že psychomotorika se vyznačuje spojením systému pedagogického a rehabilitačního. Konkrétně dochází k současnému propojení vnímání, prožitku pohybu a společenského jednání. Podstatou je jednota člověka v oblasti těla a duše. V oblasti psychomotoriky je v popředí zájmu lidské jednání, kdy na sebe vzájemně působí motorika, poznání a cítění, proto má nedocenitelný význam pro osobnostní vývoj. (Hálková, 2006, s. 69)

Z historie psychomotoriky by se dalo krátce připomenout, že její počátky jsou zaznamenány ve dvacátých letech dvacátého století ve Francii. Zde totiž existovala tradice přirozeného tělocviku, různých druhů tance, pantomimy i rytmické gymnastiky.

Na počátku to byli hlavně lékaři, terapeuti a ostatní, kteří přišli do kontaktu s postiženými lidmi. Dále se psychomotorika začala uplatňovat i v jiných zemích např. v Německu, kde působil prof. Kipphard. Tak se začíná rozšiřovat tento směr z léčeben a lékařských zařízení do pedagogické oblasti. Nejprve na školách zvláštních, pak pokračuje do škol obecných. Zde pomáhá průměrným dětem a dětem s drobnou mozkovou dysfunkcí. Postupně se psychomotorická cvičení začala uplatňovat nejen s handicapovanými lidmi, ale i jako prevence u zdravých jedinců. Rok 1990, díky odstranění bariér mezi západem a východem, je považován za příznivý pro rozvoj psychomotoriky u nás. Dnes je tento obor motoriky oborem studijním a uznávaným. (Hálková, 2006, s. 69; Szabová, 1999, s. 11)

Psychomotorických aktivit vedoucích k prožitkovosti dnes užíváme ve zdravotnictví, v psychologii, při práci s nemocnými dětmi (aby lépe zvládaly pobyt v nemocničním prostředí, a zdravotnický personál může naopak lépe poznat dítě a navázat s ním kvalitnější kontakt), při práci se seniory (např. v domovech důchodců). Při práci s dětmi, a to ať už ve škole (zejména při tělesné výchově) nebo při mimoškolních aktivitách.

1.1.2 Psychomotorika a děti

Tím jsme se přiblížili tématu psychomotoriky u dětí. Mužík, Krejčí (1997, cit. dle Blahutková, 2007, s. 5) konkretizují cíl psychomotoriky pro děti. Má je naučit vnímat své vlastní tělo, rozumět mu a přijmout ho i s nedostatky.

Psychomotorika by měla mít své důležité postavení již při výuce dětí. Pomáhá jim mimo jiné naučit se přijímat sebe samotné, i když se třeba necítí dokonalými. Prostředky, jak v této oblasti dosáhnout nějakého pokroku, jsou podle mě příjemné. Můžeme zapojit do výuky hru jako aktivní odpočinek nebo nějakou aktivitu k odpočinku po duševní práci.

Díky psychomotorickým činnostem probíhá rozvoj a výchova osobnosti od časného dětského věku. Již při jednoduchých činnostech lze rozeznat poruchu či vývojové opoždění dítěte a zároveň můžeme zpětně působit na nápravu. K práci s dětmi, u kterých je diagnostikováno nějaké zdravotní postižení např. dyslexie, dyskalkulie, ADHD atd., se v pedagogickém procesu velice vhodně využívá psychomotorických her jako terapie. Z hlediska psychologie při zapojení psychomotorických cvičení máme možnost u dětí pozorovat jejich temperament, radost, smutek, úzkost a jejich celkovou osobnost. Do jisté míry mohou cvičení jejich osobnost také ovlivňovat. Psychické a motorické prožívání je v těsném kontaktu. Vstupem do školy se dítě stane součástí kolektivu. Ne každému je dán

dar komunikace a dobrého pocitu, když je mezi více lidmi. K odbourání problémů bránících klidnému a přátelskému pobývání v kolektivu lze opět využít psychomotorických činností.

Již v úvodu této kapitoly jsem se zmiňovala o psychosomatických potížích u dětí. Je známo, že zejména děti mladšího věku mívají úzce propojeny psychické a motorické procesy. Proto je důležité, aby se nacházely v ideálním stavu a neohrožovaly zdraví dítěte. Psychomotorika je obor, který se odráží ve spoustě dalších a souvisí i s hygienou duše, tolik potřebnou pro pohodu člověka a tudíž jeho zdraví.

Působivým prostředkem v psychomotorice je hra. Pomáhá najít cestu jak k dospělým tak k dětem, obstat ve složitých životních situacích, při navazování kontaktů a realizaci komunikace a také k nalezení rovnováhy v životě. Psychomotorické hry se oproti běžným hrám liší tím, že není vítězů ani poražených. Dobrý pocit by si měli odnést všichni zúčastnění. (Blahutková 2003, s. 4 – 16)

1.2 Senzomotorické dovednosti

Slovo senzomotorický se skládá ze dvou slov. Senzorický – smyslový, vjemový a motorický – pohybový. (Honzíková, 2000, s. 13)

Vymezení pojmu senzomotorické dovednosti není jednoznačné. Dle Čápa (2001, s 374) se nejprve tyto dovednosti definovaly jako pohyb, při němž jsou používány pouze naše smysly. Následně se však zjistilo, že je zapojeno i vnímání, a tak došlo k upřesnění termínu. V současnosti Čáp užívá následující definici: *„Pohybová čili senzomotorická dovednost je učením získaný předpoklad k adekvátním pohybům pro dosahování určitého cíle, při plnění určitého úkolu.“*

Perič (2012, s. 11) užívá pojmu pohybové dovednosti a definuje je jako *„učením získané předpoklady rychle a účelně provádět daný pohyb nebo určitou pohybovou činnost“*. Pohybové dovednosti vycházejí z pohybových schopností, které Perič definuje jako *„částečně vrozené předpoklady k provádění určitých pohybových činností“*. Každý člověk dosahuje určitou úroveň těchto schopností (někdo je lepší, někdo horší). Tyto schopnosti nelze ani získat, ani zapomenout, můžeme pouze zvyšovat či snižovat jejich úroveň.

Senzomotorické činnosti a dovednosti jsou spojené se všemi psychickými procesy a s důležitými subsystemy osobnosti. Mají sociální souvislosti a jsou významným

momentem v zařazení jedince do sociální skupiny a společnosti celkové. (Čáp, 2001, s. 374)

Existuje velké množství druhů senzomotorických dovedností. Podle Čápa je důležité rozdělit tyto dovednosti do dvou základních skupin. Jedna skupina senzomotorických dovedností se nazývá reproduktivní a druhá produktivní. Reproductivní zajišťuje opakování známých pohybů a produktivní pohyby střídá či vytváří nové. (Čáp 2001, s. 375)

Nedostatky v některé senzomotorické dovednosti se mohou silně odrazit také v pocitu jistoty jedince. Týká-li se to školní senzomotorické dovednosti, může být narušen žákův postoj k příslušnému předmětu nebo celkový vztah ke škole. (Honzíková, 2000, s. 13)

Senzomotorické dovednosti se posuzují jako velice individuální kategorie, která je podle Čápa (2001, s. 374) charakterizována:

- kvalitou výsledku,
- rychlostí,
- snížením únavy,
- vylepšením metody.

Nejdůležitější je čtvrtý bod, který má podstatný vliv na ostatní tři body. Snahou o vylepšení metody se učíme.

1.2.1 Senzomotorické učení

Senzomotorické učení je takový druh učení, „*kterým získáváme předpoklady k vykonávání činností náročných na vnímání, pohyby a vzájemné spojení vjemů s pohyby*“. (Čáp 1993, s. 197) Jen doplním, ačkoliv je to zřetelné, že složkami senzomotorického učení je osvojování senzomotorických dovedností a rozvíjení senzomotorických schopností.

Senzomotorické učení zahrnuje široké spektrum činností člověka v jeho vývoji. Na počátku se učíme základním pohybovým dovednostem jako je přetáčení, plazení, lezení, chůze atd. O něco později se učíme komunikačním dovednostem jako je psaní, čtení. To vše je následováno odbornými dovednostmi, rekreačními a zájmovými. Senzomotorické učení může probíhat různými mechanismy a na základě toho můžeme označit pět druhů: imitační, instrukční, zpětnovazební, problémové, ideomotorické.

- Imitační je velmi časté, používá se při osvojování jednoduchých pohybů. Je typické pro děti. Jedinec pozoruje nový pohyb, napodobuje jej v celé jeho struktuře. Zásadní je vytvoření si správné představy pomocí co nejpřesnější ukázky. Pohybová dovednost se zdokonaluje několikanásobným opakováním.
- Instrukční senzomotorické učení se užívá často v tělesné výchově a sportovní praxi. Podstatou je slovní instrukce, na základě níž si jedinec utváří představu o nacvičované dovednosti. Instrukci je potřeba přizpůsobit věku, vyspělosti jedince a také obtížnosti dovednosti. Jedinec opakovaně nacvičuje a v průběhu se instrukce mění se snahou odstraňovat chyby. Při tomto druhu senzomotorického učení je kladen důraz na myšlení a hlubší pochopení struktury pohybové dovednosti.
- Při zpětnovazebním senzomotorickém učení se učenec dozví výsledek až po skončení pokusu, většinou od pedagoga. Působí zde sumace informací vnějších (od pedagoga) a vnitřních (kinestetických). Učenec může okamžitě po pokusu výsledky zhodnotit a učinit nápravu.
- Problémové senzomotorické učení patří k nejnáročnějším druhům učení. Jedinec hledá nejvhodnější řešení zadaného úkolu (př. překonávání překážek – švédské bedny).
- Ideomotorický druh doplňuje uvedené učení. Spočívá v tom, že mechanismus neurofyziologické struktury v centrálním nervovém systému může být drážděn pouhou představou, nejen pohybem. Vybavováním představy pohybové dovednosti se aktivují příslušné pohybové struktury, dovednost se upevňuje. Je to jakýsi trénink bez užití aktivního pohybu. (<http://tv4.ktv-plzen.cz/senzomotoricke-uceni/druhy-senzomotorickeho-uceni.html>)

Tyto druhy senzomotorického učení se v praxi prolínají a doplňují. Například při výuce tělesné výchovy na 1. stupni základní školy nejčastěji používáme kombinaci instrukčního a imitačního učení.

Z popisu druhů senzomotorického učení vidíme, že osvojování senzomotorických dovedností se skládá ze tří stádií: kognitivní (vytvoření si představy, pochopení instrukce či problému atd.), vykonávání se sebekontrolou a zdokonalování. Může ovšem nastat situace, kdy nejsou vnější či vnitřní podmínky příznivě nastaveny k rozvíjení senzomotorických dovedností a pak dojde naopak k vytrácení a stagnaci již získaných dovedností.

Pro nás pedagogy je zajímavé vědět, jaké změny v senzomotorickém učení probíhají. Jedná se o následující. (Honzíková, 2000, s. 14) Pohyby se stávají přesnými a úspornými, pohyby se ustalují a standardizují, pojí se do celků – tedy v plynulou činnost. Delším cvikem přichází rytmus v činnosti. Mění se také úlohy jednotlivých druhů vnímání (často zprvu převažuje při činnosti zrakové vnímání, časem zdokonalím své pohyby tak, že je mohu vykonávat „poslepu“). Dále se zdokonalí senzomotorická koordinace, koordinuje se činnost vnitřních orgánů s pohyby (např. zvýšený dech při běhu), pohyby se automatizují a jedinec umí přizpůsobit pohyby proměnlivým podmínkám.

Jak již bylo výše zmíněno, se senzomotorikou úzce souvisí i vnímání. Jak říkají například Bednářová, Šmardová (2008, s. 21), „senzomotorické vnímání je základem pro utváření prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů“. Toto můžeme ilustrovat příkladem. Dítě nejprve pochopí a následně také zařadí do svého aktivního slovníku pojmy nahoře – dole, později také vpředu – vzadu a okolo pátého roku vpravo – vlevo.

V souvislosti se senzomotorickými dovednostmi si můžeme všimnout trendu dnešní doby, kdy je kladen větší důraz na upřednostňování intelektu před pohybem. Toto můžeme sledovat také v našem vzdělávacím systému. Někdy bývá až opomínáno, že pohyb je základní složkou života, bez níž bychom se neobešli. S pohybem jsou spojeny základní činnosti, jako je chůze, sport, pracovní činnosti a mnoho dalších. (Čáp 2001, s. 374)

Senzomotorické dovednosti se utvářejí také ve vyučovacím procesu. Osvojování senzomotorických dovedností je základem pro vykonávání činností náročných na vnímání, pohyby, vzájemné spojení vjemů a pohybů. V rámci vyučování dochází k senzomotorickému učení, když se dítě učí psát, kreslit, rýsovat, při provádění experimentů, při práci v dílnách, při osvojování speciálních úkonů (např. na zdravotních školách), při sportovních činnostech, při hraní na hudební nástroj, psaní na počítači či stroji, ve všech druzích fyzické práce. (Skalková, 2007, s. 168)

Nácvik senzomotorické činnosti ve vyučování začíná nejčastěji tím, že žák pozoruje názornou ukázkou a naslouchá výkladu. Slovní instrukce pomáhá žákovi přesněji vnímat, usnadňuje zaměřit se na podstatné. Pak následuje žákova činnost. Již v tuto chvíli se spojují tři složky poznání: názorné vnímání, slovní myšlení a praktická činnost žáka. Aby si žák účinně osvojil senzomotorickou dovednost, musí znát žádoucí výsledky, pochopit princip, musí být schopen sebekontroly, uvědomělého cvičení při uplatnění zpětné vazby

a autoregulačních mechanismů. Žák tak postupně zdokonaluje danou dovednost. Na utváření senzomotorických dovedností při vyučování má zásadní vliv vztah mezi pedagogickým vedením a samostatnou činností žáků. (Skalková, 2007, s. 169)

Senzomotorické učení podobně jako ostatní učení prochází dvěma základními fázemi. Nejprve se žák seznámí se zadaným úkolem a potřebnými podmínkami k jeho zvládnutí. V této fázi lze u žáka využít již nabytého transferu. Poté přichází na řadu samotné provedení úkolu. K zdokonalení výkonu žák úkol opakuje, přičemž mu podstatně dopomáhá vedení učitelem, který by neměl opomenout vést ho k sebekontrolě. Při učení se může dostavit i fáze **plató** (zastavení pokroku). V tomto případě je na místě použít silnější motivaci, vyhledat rušivé vlivy a vyhodnotit metodu vykonávání. (Čáp, 1993, s. 198)

1.2.2 Metodické postupy při osvojování senzomotorických dovedností

Klasický postup se drží těchto tří hesel – předvést, ukázat a napodobovat. Ve školním prostředí učitelé, kteří chtějí žákům pomoci, podpoří výše uvedený postup názornou ukázkou, důslednějším vysvětlením a rozfázováním úkonu. Tato metoda nebere ohled na individualitu žáka. Jako výhodnější se jeví pomoci vytvořit u žáka řádnou představu, umožnit mu samostatnost při pochopení a dopomáhat mu vhodnými instrukcemi. Pak ještě vyvstane otázka, zda je lépe podporovat *kvalitu výsledků nebo rychlost*. (Čáp 2001, s. 381) Doporučuje se začít pomalejším tempem a co nejkvalitněji bez chyb, poté se může začít naučená dovednost zrychlovat. Pokaždé využíváme základu nějaké dovednosti, získané již dříve. Ve všech těchto krocích při osvojování nových senzomotorických dovednostech nesmíme opomenout hledisko individuality. Při využití stejných metod se nedostaví stejný výsledek. Vyvstává otázka, jak dalece žáka vést a přitom mu ponechat místo pro samostatnost. Jsou učitelé, kteří nechají žáka činnost napodobovat a opakovat aniž by jej vedli, proti nim stojí ti, kteří po celou dobu činnosti žáka vedou. Zastánci pouze jedné varianty nedosáhnou dobrých výsledků. Ideální je spojení obou přístupů, přičemž se musí přihlídnout k vnějším vlivům doprovázejícím samotný průběh činnosti. Nejen neustálým opakováním nového, ale i motivací, intelektem a zapojením celé osobnosti se dobereme toho nejlepšího výsledku.

Tento názor podporuje i Honzíková. Píše ve své knize o příznivém pedagogickém vedení, ve kterém hovoří o samostatnosti žáka, o jeho aktivitě a individuálním postupu při senzomotorickém učení. Aby se spojily všechny tři složky poznání (tj. názorné poznání,

slovní myšlení a praktická činnost žáka) již na začátku učení, je nutné dodržet správný postup při nácvičku senzomotorických dovedností. Většinou učitel začíná názornou ukázkou s výkladem, tak může reagovat na žákovo vnímání. Pak přijde na řadu provedení uskutečněné samotným žákem a dochází k upřesňování nové nacvičované činnosti za pomoci všech výše zmíněných složek poznání. Jsou-li nacvičované činnosti náročnější, je lépe je rozložit na části a po částech si je osvojit. Vyjadřuje se též k otázce, zda máme při nácvičku trvat na kvalitě a přesnosti nebo na rychlosti. Názor Honzíkovej je v podstatě ve shodě s názorem Čápa. Přiklání se ke kvalitě. Upozorňuje na opatrnost při volbě námětu v pracovních činnostech, s čímž musím z vlastní zkušenosti jen souhlasit, protože při mých zkušenostech učitele začátečníka se nejednou ukázalo, že jsem zvolila nevhodné téma. Většina žáků práci nedokázala během vyučující hodiny zvládnout a výsledek těch, kteří ji stihli vykonat, neodpovídal kvalitou požadavku ani mému očekávání. Do výsledku se též promítne úroveň již nabytých dovedností, správně zvolená motivace učitelem a zdravotní stav žáka.

Uvádí též, jaké podmínky mohou působit negativně na senzomotorické učení. Zmiňuje se o vnějších rušivých vlivech (vyrušování, hluk, atd.), o delší pauze mezi činnostmi (prázdniny, atd.) a o zhoršení podmínek (chlad, osvětlení, atd.)

Někdy mohou být nacvičované senzomotorické činnosti příliš složité, a proto je vhodné jejich nácvičku rozdělit na části. (Honzíková 2000, s. 13 – 15)

1.3 Motorické dovednosti dětí mladšího školního věku

Téma mé práce se vztahuje k dětem mladšího školního věku. Myslím si, že bude vhodné, zmínit se na začátku této kapitoly o vývoji motorických schopností již od předškolního věku, jelikož toto období je důležité jak pro vlastní vývoj jedince v dalším životě, tak pro start ve školním vzdělávacím procesu.

1.3.1 Vývoj motorických schopností dětí předškolního věku

Autoři zabývající se obdobím předškolního věku se ne vždy shodují v jeho časovém vyměření, ale já se přikláním k názoru Vágnerové (2005, s. 173), tudíž že „*předškolní období trvá od 3 do 6 – 7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy*“. Dalo by se říci, že v tomto období jde rozvoj motorických schopností „mílovým krokem“. Dochází k velikému pokroku v oblasti pohybové

koordinace, dítě se stává hbitějším a jeho pohyby nabývají na eleganci. (Langmeier, 1991, s. 76) Jeho přirozeností je sledování a napodobování, čehož lze využít při sportovních činnostech, při hře nebo při jeho sebeobsluze – svlékání, oblékání, uklizení si hraček, péče o hygienu apod. (Šulová 2003, s. 11 – 20)

V tomto období vývoje dítěte se projevuje jeho nadšení z vlastní pohyblivosti, obratnosti, šikovnosti. Dítě je již velmi dobře senzomotoricky rozvinuté (umí běhat, skákat, prolézat, „dovádět“ atd.) Helus (2003, s. 62) toto považuje za projevy psychomotorické expanze, dítě tak proniká zcela novým způsobem do prostoru kolem sebe a přináší mu to uspokojení. Toto chování je navíc dále posilováno okolím, které reaguje úžasem, podivením se, obdivem hbitosti dítěte. Okolí také často dítěti vytváří nové příležitosti k rozvoji tím, že jej vtahuje do her, sportování apod.

Dítě se snaží také pomáhat doma při jednoduchých pracích. Tím, že rodiče umožní dítěti zapojit se, rozvíjejí v něm smysl pro povinnost, a podporují tak růst jeho zdravého sebevědomí. (Říčan, 1989, s. 132)

„Rozvoj motoriky je základem pro možnost jedince vstupovat do interakce s předmětným i personálním prostředím, rozvíjet, zkvalitňovat a rozšiřovat tuto interakci, rozšiřovat oblast pro exploraci.“ (Šulová 2005, s. 112) Posuzujeme-li motorický vývoj z hlediska fyziologického, jedná se o sloučení pohybu a smyslového vnímání. Existují ještě další hlediska např. kognitivní nebo emocionální. Veškerý vývoj motoriky v tomto období je bezesporu základem budoucího psychického a fyzického vývoje dospělého jedince. Vývoj těla a mysli by měl být v souladu. Výhody tohoto souladu si člověk zřejmě uvědomí, až když je dospělý. Podle Szabové (1999 cit. dle Šulová, 2005, s. 118 – 119), lze motorický vývoj jedince dělit z pohledu věkových etap na následující oblasti:

- **neuromotorika** – věk kojenecký; zabývá se vztahy mezi pohybem a nervovým řízením,
- **senzomotorika** – období předškolní; zabývá se vztahy mezi pohybem a smyslovým vnímáním,
- **psychomotorika** – hlavně období školního věku a před nástupem do školy; řeší vztahy mezi pohybem, cítěním, prožíváním, myšlením,

- **sociomotorika** – období od školního věku a výše; zaměřuje se na vztahy mezi pohybem a sociální komunikací či kooperací. Oblasti jsou mezi sebou provázány v čase i obsahu.

Názorně toto rozdělení můžeme vidět na níže uvedeném schématu.

Obrázek č. 1: Schéma motorického vývoje (Hálková, 2006, s. 70)

Období mladšího školního věku je často nazýváno obdobím hry a myslím, že je to jeden z nejužitečnějších názvů. Dítě si zcela přirozeně a velice rádo hraje. Nevědomě a zcela nenásilně tak získává a osvojuje si zkušenosti ze světa dospělých. Zpočátku si hraje samo a napodobuje druhé při nějaké činnosti. Někdy si vymyslí svého neexistujícího kamaráda a „žije“ s ním. Přirozeně dochází k zapojování sociálních vztahů do hry a dítě se učí hrát si s jinými dětmi.

Zdokonalování pohybů má vliv na oblibu činností u dítěte. Když dítě pocítí při činnosti nejistotu, neúspěšnost či z ní má obavy, začne se této činnosti vyhýbat. Tato zkušenost platí v různých oblastech jak jemné, tak hrubé motoriky i grafomotoriky. Nedojde-li k řádnému osvojení vynechané činnosti, následky se mohou objevit později u dalších navazujících dovedností. Zároveň dochází k jeho osobnímu rozvoji. Čím je dítě starší, tím jsou jeho hry a hračky důmyslnější. U předškolních dětí hrají svou roli při rozvíjení jemné motoriky stavebnice, skládačky, puzzle apod. Vyžadující jistou dávku přemýšlení, soustředění a trpělivosti při práci rukou. K poznávání světa dětem významně napomáhá ruka. Je to prostředek, kterým vyjadřují emoce, i pomocník při jejich komunikaci s nejbližším okolím. V období, kdy dítě zapojí do svých činností více kreslení a začne růst rozvoj grafomotoriky, měla by být známa lateralita ruky. Jedná se přibližně o čtvrtý rok dítěte. Od pátého do sedmého roku dochází u lateralit ruky k jejímu vyhraňování. Lateralita oka v součinnosti s rukou je důležitá pro psaní a čtení. Během zjišťování lateralit na dítě nijak nenaléháme a ponecháme jeho veškeré reakce spontánnosti. Již

v tomto předškolním období se odráží individuální vývoj motorických dovedností v tom, jak je dítě zapojeno do kolektivu, jaké si vybírá aktivity, jak vnímá atd. S blížícím se vstupem do školy dítě pracuje se stále drobnějšími komponenty stavebnic, s drobnějšími korálky, menšími díly puzzlů apod. V dnešní přetechnizované době bychom neměly zapomenout na podporu tělesného pohybu.

Ještě bych se v krátkosti zmínila o vizuomotorické koordinaci, jelikož při plnění úkolů z testovací baterie byla jednou z potřebných dovedností. Je známo, že zrak člověku podává nejvíce podnětů a informací z okolního světa. „*Zrak je prostředníkem poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace.*“ (Bednářová, Šmardová 2008, s. 14) V předškolním věku se dítě zabývá spíše sledováním celku než podrobnostmi na sledovaném objektu. Až postupným vývojem dojde k zrakové analýze a syntéze. Pro rozvoj myšlení je významná zraková paměť. Ta slouží dítěti k tomu, aby si zapamatovalo a vybavilo co nejpřesněji objekt, který již vidělo. Ve škole se pracuje se zrakovou pamětí, využívá se jí při užívání číslic a písmen. V předškolním období jsou dětem předkládány obrázky, protože dítě zpracovává konkrétní obsah. Neupevnil-li se dovednost zrakové paměti při sledování obrázku a obrázek bude nepřesně vnímán v kterékoli fázi (zachycení, zpracování, uchování), mohou nastat potíže ve věku školním. Tam dítě začne pracovat se symboly abstraktními (číslice, písmena) a tudíž se problém odrazí při psaní, čtení či počítání.

1.3.2 Vývoj motorických schopností dětí mladšího školního věku

Tento úsek se zabývá věkovou kategorií dětí, která je hlavním tématem práce.

Jako o mladším školním věku hovoří Zdeněk Helus ve svém popisu této životní etapy dítěte. „*Jako raný, nebo též mladší školní věk označujeme věkové období od šesti do jedenácti let života. Název odkazuje na sociální zařazení dítěte – na skutečnost, že se stalo školákem. Je to zcela přirozené: vstup dítěte do školy je vskutku velkou událostí, která má dalekosáhlé důsledky pro jeho další vývoj. Dobře této skutečnosti rozumět, správně si ji vysvětlit a vyvodit z ní náležité závěry má pro práci vychovatele zásadní význam.*“ (Helus 2003, s. 63)

Dále hovoří o třech charakterizujících bodech mladšího školního věku. Jako první uvádí dosáhnutí školní zralosti. Pod tímto pojmem jsou zahrnuty dovednosti, které by mělo ovládat každé dítě při nástupu do školy. Má tím na mysli například koncentrovanost pozornosti, přizpůsobivost režimu dne, koordinaci senzomotoriky, správnou spolupráci s dětmi atd.

Druhým bodem je zrod snaživé pracovitosti. Skoro každé dítě nastupuje do školy s těmi nejlepšími předsevzetími a touhou po úspěchu. V tomto citlivém období velice záleží na aktivizaci pozitivního a smysluplného působení dítěte ve škole. Nastanou-li situace, kdy jeho snaživá práce bude neocena a navíc ještě pohaněna, hrozí nebezpečí, že se u dítěte probudí pocit méněcennosti, který si ponese dál do života. Třetí bod pojednává o vývojové transformaci poznávacích procesů a růstu kapacity paměti. Myšlení dospívá do vyspělejší etapy. Dítě je ve škole zahrnováno údaji, které ho vedou ke změně uvažování, posilování paměti a utváření jeho další celkové osobnosti. (Helus 2003, s. 63 – 67)

Přestože motorika v období předškolního věku zaznamenává velký růst, nejsou ještě zdaleka všechny pohyby plynule propojeny. Podstatný vliv na motorický vývoj v tomto období má nástup do školy, vývoj vyšší nervové činnosti a fyzický vývoj těla. (Turek 1999, s. 7) Velkého pokroku je dosaženo tím, že dítě začíná porovnávat vlastní provedený pohyb s pohybem, který vykonat chtělo, tj. porovnávat praxi s teorií. Nedaří-li se mu uskutečnit pohyb ideálně, pokouší se ho samo opakovat. Na konci jeho snažení by se měl dostavit soulad průběhu pohybu. Neměli bychom zapomínat, že na vývoj motorických dovedností má vliv hlavně pohyb mimo školu. Není v silách základní školy, aby ve dvou až třech hodinách tělesné výchovy týdně, nějak radikálně zasahovala do motorického vývoje dítěte a napravovala tak škody po převažujícím statickém pohybu, který je součástí jiných vyučovacích hodin. Tak se tedy hlavním úkolem tělesné výchovy stává motivace k touze po pohybu.

U dětí obvykle přetrvává nadšení pro pohyb, pro přirozené činnosti, v nichž mohou běhat, skákat, šplhat a hrát si. Nebývá třeba děti ke sportovním činnostem nutit. Je však dobré kontrolovat množství a charakter jejich tělesné aktivity, vnést řád do jejich každodenních činností. (Svoboda 2008, s. 43 – 44)

Pro dítě může být počátkem tohoto období obtížné vykonávat jemnější a přesnější pohyby prstů a ruky, není totiž stále dokončena osifikace ruky a prstů. Velmi rychle se v tomto období rozvíjí rychlost a obratnost, zatímco síla a vytrvalost se vyvíjejí pomaleji. (Svoboda 2008, s. 43 – 44) Ovšem dítě nabírá i na svalové hmotě, např. jedenáctileté děti dosáhnou na siloměru hodnot dvojnásobných oproti dětem na počátku školní docházky. (Langmeier, 1991, s. 107)

Motorické výkony zejména v tomto období začínají být více ovlivněny nejen fyzickými předpoklady, ale také vnějšími podmínkami. Jsou-li děti vhodně podporovány, zejména ze strany rodiny, jejich motorický rozvoj je rychlejší a diferencovanější. (Langmeier, 1991, s. 106)

Motorika úzce souvisí se smyslovým vnímáním, proto se zmíním také o úrovni této druhé složky senzomotorických aktivit dětí mladšího školního věku. Ve všech oblastech vnímání (především zrakového a sluchového) sledujeme výrazné pokroky. Dítě se stává pozornější, vytrvalejší při vnímání. Věci zkoumá důkladně. Vnímání je oproti předchozím obdobím méně závislé na okamžitých přáních a potřebách dítěte. Dítě se stává dobrým a často i kritickým pozorovatelem. Věci nevnímá už tolik v celkovém pojetí, dokáže se zaměřit více na části i malé detaily. Dítě umí zaměřit pozornost, již nevnímá pouze to, co se mu nabízí – pozornost se stává cílevědomým aktem. (Langmeier, 1991, s. 108)

V této kapitole považuji za nejpodstatnější fakta, že pohyb je životně důležitou složkou v životě dětí mladšího školního věku, že pomocí pohybu nerozvíjí pouze své tělo, ale celou svou osobnost. Dále jsem se blíže seznámila s pojmy senzomotorika, psychomotorika a v tomto pojetí s nimi budu pracovat i při vyhodnocování v praktické části.

2 Školní vzdělávací program

2.1 Rámcový vzdělávací program

Od 1. září 2013 je platná nejnovější upravená verze Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, jehož součástí jsou dvě přílohy. První – Standardy pro základní vzdělávání, druhá – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Tento dokument vychází z nové strategie vzdělávání, navazuje na Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a je podkladem pro pokračující střední. Klade důraz na výchovu, která bude co nejužší propojena s praktickým životem, definuje očekávanou úroveň vzdělání a podporuje pedagogickou samostatnost škol a odpovědnost pedagogů za své výsledky při působení na žáky. Určuje vzdělávací obsah (očekávané výstupy a učivo) a je závazný pro vytváření školních vzdělávacích programů. Nově jsou v něm zakotveny standardy pro základní vzdělávání, od nichž se očekává, že budou mít vliv na plnění stanovených cílů. Jedná se o otevřený dokument, který bude přizpůsobován potřebám společnosti, zkušenostem učitelů a potřebám a zájmům žáků.

Zahájit výuku podle školního vzdělávacího programu v prvním a šestém ročníku základní školy, se stalo povinností od školního roku 2007/2008. Tato povinnost se každým rokem rozšiřovala spektrem ročníků a v současné době již probíhá ve všech ročnících na všech základních školách v ČR. Smyslem tohoto dokumentu je produkovat vzdělání, které je stavěno na respektování, poznávání a podpoře rozvoje individuálních potřeb a zájmů každého žáka. Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů. Vyžaduje podněcující a tvořivé prostředí, které stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje méně nadané, chrání a podporuje žáky nejslabší. Vytváří vhodné podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Hodnocení výkonů a pracovních výsledků žáků musí být postaveno na plnění konkrétních a splnitelných úkolů, na posuzování individuálních změn žáka a pozitivně laděných hodnotících soudech. Žákům musí být dána možnost zažívat úspěch, nebát se chyby a pracovat s ní. V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat ve studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat a podle svých možností aktivně podílet na životě společnosti. (Rámcově vzdělávací program 2013)

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení,
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti,
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný,
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

Obsah základního vzdělávání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Každá vzdělávací oblast je tvořena jedním či více vzdělávacími obory, které jsou si blízké obsahem, v textu jsou uvedeny v závorce těsně za vzdělávací oblastí.

Vzdělávací oblasti:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

(Rámcově vzdělávací program 2013)

2.1.1 Vzdělávací oblast Člověk a svět práce

Předmět pracovní činnosti vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Zahrnuje v sobě širokou škálu činností a pracovních postupů, které jsou důležitým předpokladem pro úspěšný profesní život a uplatnění ve společnosti pro každého jedince. Tato vzdělávací oblast se liší od jiných tím, že k úspěšnému plnění je zapotřebí tvůrčí myšlení a zapojení se žáka. V základním vzdělávání patří k oblastem povinným.

Vzdělávání ve vyučovacím předmětu praktické činnosti 1. stupně je rozděleno do čtyř tematických okruhů:

- práce s drobným materiálem,
- konstrukční činnosti,
- pěstitelské práce,
- příprava pokrmů.

Tento předmět se zaměřuje na pracovní vědomosti, dovednosti a návyky a prolíná se celým základním vzděláváním. Žáci jsou vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

2.1.2 Rozvíjení klíčových kompetencí

Hlavní ideou Rámcově vzdělávacího programu je příprava žáků pro další vzdělávání a současně i pro jejich budoucí život. Snahou je vybavit žáky nejen vědomostmi, ale i dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami důležitými pro jejich rozvoj a další uplatnění ve společnosti. Všechny tyto vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty se nazývají klíčové kompetence. Vzhledem k individualitě každého z nás je jasné, že dosažená úroveň klíčových kompetencí bude u různých žáků na různé úrovni. Učitel by se měl pokusit o předávání dovedností, znalostí a postojů co nejefektivněji, nejen výkladem.

Klíčových kompetencí je stanoveno celkem šest. Nestojí vedle sebe samostatně, ale jsou navzájem proltnuty. Jedná se o níže uvedené klíčové kompetence.

Kompetence k učení

Žák:

- učí se a zdokonaluje při pracovních postupech při vytváření jednoduchých výrobků,
- získává pracovní a praktické dovednosti při práci s různými druhy materiálů,
- porozumí pojmům, návodům a zvládá pracovní postupy.

Kompetence k řešení problémů

Žák:

- chápe práci a pracovní činnosti jako příležitost k seberealizaci,
- vybírá si vhodný postup, materiál, pomůcky a nářadí k realizaci výrobního postupu.

Kompetence komunikativní

Žák:

- chápe a dokáže popsat pracovní postup,
- popisuje jednotlivé vlastnosti vybraných materiálů,
- umí poskytnout radu i pomoc spolužákům.

Kompetence sociální a personální

Žák:

- umí a učí se spolupracovat ve skupině,
- učí se organizovat a plánovat práci a přijímá zodpovědnost za kvalitu své i společně odvedené práce.

Kompetence občanské

Žák:

- chápe význam práce pro společnost a ctí regionální tradice,
- získává poznatky pro další životní a profesionální orientaci,
- uvědomuje si hodnotu duševní i fyzické práce v jednotlivých oborech lidské činnosti.

Kompetence pracovní

Žák:

- používá bezpečně a účinně nástroje a vybavení,
- dodržuje vymezená pravidla a bezpečnost při práci.

Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve školním vzdělávacím programu výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů. (Rámcově vzdělávací program 2013)

2.2 Školní vzdělávací program ZŠ Aš

Školní a vzdělávací program pro základní vzdělávání s názvem Škola vědomostí, pohybu a her je zpracovaný v souladu s posledním vydáním Rámcového vzdělávacího programu platného od 1. 9. 2013.

Jedná se o úplnou školu s 1. – 9. ročníkem. Počet žáků se pohybuje kolem 250. Pro každý rok je vymyšlen jeden projekt, do kterého se zapojují všichni žáci školy. Projekty probíhají v jednotlivých dílnách, ve kterých je zúročena i výuka pracovních činností. Vzhledem k příznivé poloze u státních hranic s SRN probíhají současně dlouhodobé projekty mezi naší školou a školami na německé straně. Tímto způsobem si žáci mohou prohlubovat komunikační dovednost, porovnat prostředí své školy s německou školou, poznat jiné tradice, zvyky a současně i poznávat jiné pracovní dovednosti nebo prohloubit či porovnat ty, které již znají a ovládají.

Škola se snaží, aby zajišťovala podmínky pro zdravý rozvoj žáka. Upřednostňuje ve výuce poznání a tvořivost. Za svůj hlavní cíl si klade naučit žáky dovednosti učení se, řešení problémů, rozvíjení myšlení a sebevědomí a komunikace i v cizím jazyce. Z klíčových kompetencí si jako svou prioritu tato škola určila kompetenci komunikativní a pracovní.

Do systému základního vzdělávání jsou zahrnuty oblasti problémů současné společnosti pod označením průřezová témata. Procházejí prakticky všemi oblastmi vzdělávání a lze jimi propojovat vzdělávací obory. Jsou zařazeny do jednotlivých předmětů, ačkoli jejich smyslem není rozšiřování učiva, ale mají vést žáka při jeho utváření postojů k okolnímu světu i k sobě samému.

V etapě základního vzdělávání je vymezeno rámcovým vzdělávacím programem těchto šest průřezových témat:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

(Rámcově vzdělávací program 2013)

Školní vzdělávací program je dokument otevřený, který se může v opodstatněných případech upravovat tak, aby vyhovoval všem účastníkům vzdělávacího procesu. Slouží vyučujícím jako podklad při tvorbě jednotlivých tematických plánů, ve kterých musí být dodrženo základní hledisko nadřazeného dokumentu.

2.2.1 Vyučovací předmět praktické činnosti

Vyučovací předmět praktické činnosti obsahově vychází z Rámcově vzdělávacího programu. Časová dotace činí od 1. až po 5. ročník jednu hodinu týdně. Výuka probíhá v kmenových učebnách, ve školní kuchyňce nebo na školním pozemku.

Do předmětu praktických činností na 1. stupni zasahuje pouze environmentální výchova. Žáci se tak seznamují s využíváním pracovních aktivit ve prospěch životního prostředí a současně se žákům vštěpuje návyk k ochraně životního prostředí. (Školní a vzdělávací program pro základní vzdělávání, ZŠMŠ Aš).

2.2.2 Očekávané výstupy a učivo na 1. stupni

1. ročník – očekávané výstupy

Žák:

- vytváří si návyky a organizace a plánování práce,
- pracuje podle slovního návodu a předloh,
- osvojuje si základy bezpečnosti a seznamuje se se základními pomůckami a materiály,

- ohýbá, skládá, překládá, mačká, vytrhává, lepí papír, staví domečky z papírových krabiček,
- navléká, propichuje, rozlišuje přírodní materiál, aranžuje,
- pracuje podle slovního návodu, předlohy,
- hněte, válí, ubírá,
- umí stříhat a lepit textilii,
- pracuje s jednoduchými stavebnicemi, sestavuje jednoduché modely podle předlohy (např. stavebnice SEVA), umí montovat a demontovat stavebnici,
- pozoruje přírodu, ošetřuje pokojové rostliny – zalévá, kypří, otírá listy,
- vysazuje rostlinu – růže,
- udržuje čistotu ve vyznačeném prostoru i v okolí školy (sbírá drobný odpad),
- umí se správně chovat při jídle a umí stolovat, dokáže jednoduše prostřít stůl,
- neplýtvá potravinami a má správné stravovací návyky.

Učivo:

- práce s drobným materiálem – papír, karton,
- práce s drobným materiálem – přírodniny,
- práce s drobným materiálem – modelovací hmota, keramická hlína,
- práce s drobným materiálem – látka,
- vlastnosti materiálu,
- konstrukční činnosti,
- práce se stavebnicí (plošnými, konstrukčními, montážními a demontážními),
- pěstitelské práce,
- příprava pokrmů.

2. ročník – očekávané výstupy

(Jsou zaznamenány pouze nové výstupy oproti předchozímu ročníku.)

Žák:

- organizuje a plánuje práci, osvojuje si základy bezpečnosti a hygieny práce,
- stříhá a vytváří jednoduché prostorové stavby z papíru a krabiček,
- mačká, přidává, ubírá, vykrajuje, tvaruje, navléká, dotváří, opracovává, aranžuje a třídí přírodní materiál,

- obkresluje šablonu, měří, odměřuje, stříhá látku, lepí (koláž),
- umí zarovnat bavlněnou tkaninu podle vytažené nitě,
- přišije knoflík, navléká jehlu, udělá uzel, naučí se přední steh,
- umí zasít semena (ředkvička, hrách), pozoruje klíčení hrachu,
- prostře jednoduchou tabuli pro čtyři osoby,
- upravuje a aranžuje ovoce a zeleninu.

Učivo:

- práce s drobným materiálem – papír, karton,
- práce s modelovací hmotou,
- práce s přírodninami,
- práce s drobným materiálem – textil,
- konstrukční činnosti – práce se stavebnicemi,
- pěstitelské práce,
- příprava pokrmů.

3. ročník – očekávané výstupy

(Jsou zaznamenány pouze nové výstupy oproti předchozím ročníkům.)

Žák:

- vystřihuje, polepuje,
- vytváří jednoduché prostorové stavby z papíru a krabiček,
- umí navlékat, propichovat, aranžovat, dotvářet a opracovávat,
- třídí přírodní materiál,
- umí stříhat textil, vyrobí jednoduchý textilní výrobek (např. jehelníček, ...), naučí se křížkový steh,
- vyrobí jednoduchý výrobek z vlny (výroba bambulí),
- vytváří stavby podle vlastní předlohy,
- zná zásady péče o pokojové rostliny, seznamuje se s množением rostlin (řízkováním) a s hydroponií,
- umí pracovat na školní zahradě: hrabe, pleje, kypří, okopává,
- umí použít správné pomůcky, nástroje a nářadí k činnosti,
- umí připravit jednoduchý pokrm (jednohubky, nepečené cukroví),
- připraví jednoduchý zeleninový salát.

Učivo:

- práce s drobným materiálem – vlastnosti materiálů, využití jednotlivých nástrojů a pomůcek, návaznost k tradicím a lidovým zvykům,
- papír a karton,
- přírodniny,
- práce s drobným materiálem – textil,
- práce s vlnou,
- konstrukční činnosti – práce se stavebnicemi,
- pěstitelské práce – základní podmínky pro pěstování domácích i zahradních rostlin,
- příprava pokrmů,
- základní vybavení kuchyně.

4. ročník – očekávané výstupy

(Jsou zaznamenány pouze nové výstupy oproti předchozím ročníkům.)

Žák:

- umí vyřezávat podle šablony i bez, lepit, polepovat, dotváří, odměřuje, brousí, smirkuje brusným papírem,
- vyrobí jednoduchý výrobek ze skořápky,
- naučí se kroužkový steh, vyrobí jednoduchý textilní výrobek (např. kapsičku,...),
- skládá a lepí papírové modely podle jednoduchého návodu,
- dovede poskytnout první pomoc při úrazu,
- provádí jednoduchou opravu kola (lepí kolo),
- pozoruje a hodnotí pozorování klíčení semen, zná rozdíl mezi setím a sázením (sázení brambor),
- umí vybrat a nakoupit potraviny,
- zná základní vybavení kuchyně, obsluhuje bezpečně elektrické spotřebiče,
- dokáže uvařit čaj, umí připravit chlebičky, pomazánku.

Učivo:

- práce s drobným materiálem – papír a karton,
- přírodniny – skořápka od ořechu,
- práce s drobným materiálem – textil,

- konstrukční činnosti – jízdní kolo, práce se stavebnicemi,
- pěstitelské práce – základní podmínky pro pěstování domácích i zahradních rostlin,
- příprava pokrmů,
- základní vybavení kuchyně.

5. ročník – očekávané výstupy

(Jsou zaznamenány pouze nové výstupy oproti předchozím ročníkům.)

Žák:

- dovede vytvořit prostorovou konstrukci,
- odměřuje, dotváří, brousí, opracovává,
- umí různé druhy stehu – přední, kroužkový, zadní, vyrobí si loutku,
- seznamuje se s technikou batiky,
- vytváří složitější konstrukční činnosti: montáž i demontáž stavebnice,
- navrhne plánec města, nebo obytné čtvrti,
- ošetřuje a rozmnožuje rostliny (řízkováním a odnožemi),
- připravuje sazenice (rajčata, papriky, květiny – letničky),
- uklízí v okolí školy, účastní se veřejně prospěšných prací,
- umí připravit jednoduchou polévku, uvaří (upeče) jednoduchý pokrm,
- prostře k slavnostnímu účelu – drobná výzdoba a úprava stolu, vázání květin,
- obsluhuje bezpečně elektrické spotřebiče.

Učivo:

- práce s drobným materiálem – papír a karton, textil,
- přírodniny – dřevo, drátek,
- konstrukční činnosti,
- pěstitelské práce,
- příprava pokrmů, výběr a nákup potravin, vaření čaje,
- úprava stolu, pravidla stolování,
- základní vybavení kuchyně.

Zvládnout během jednoho školního roku všechny požadované výstupy není lehké. Jak je uvedeno výše, časová dotace praktických činností je jedna hodina týdně a to je bohužel žalostně málo.

3 Průzkum úrovně psychomotorických a pohybových dovedností u žáků na 1. stupni ZŠ

3.1 Cíle průzkumu

V této části diplomové práce bych se věnovala průzkumu v oblasti psychomotorických a pohybových dovedností žáků mladšího školního věku, konkrétně úrovni v těchto dovednostech. Místo pojmu senzomotorické dovednosti budu používat pojem pohybové dovednosti, přičemž význam slova zůstává zachován. Smyslem průzkumu je lépe dokreslit problematiku, jíž jsem se věnovala v předchozích částech textu, částečně si vytvořit představu o reálném stavu. Jedná se pouze o průzkum, případné zajímavé výsledky je třeba podrobit dalšímu rozsáhlejšímu zkoumání. V průzkumu bych ráda ověřila některá svá očekávání v dané problematice a zároveň zjistila nové podněty k dalšímu zkoumání.

Hypotézy:

1. Hoši a dívky dosáhnou stejné úrovně v psychomotorických dovednostech.
2. Hoši dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech než děvčata.
3. Žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosáhnou lepších výsledků v psychomotorických dovednostech, než žáci, kteří zůstávají žáky základní školy.
4. Žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech, než žáci, kteří zůstávají žáky základní školy.

Další otázky průzkumu:

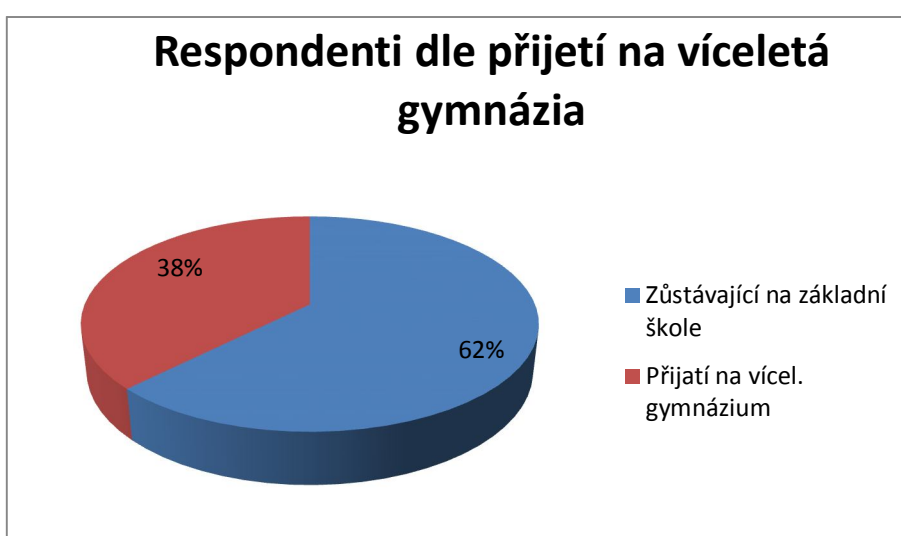
1. Ovládají žáci testované oblasti pohybových dovedností, tzv. zdatnosti, ve stejné úrovni nebo jsou mezi nimi významné rozdíly?
2. Je rozdíl v postoji žáků k úkolům souvisejícím s psychomotorickými dovednostmi a k úkolům souvisejícím s pohybovými dovednostmi, případně v čem se liší?

3.2 Metody průzkumu

Při vypracování průzkumu jsem pracovala s 24 žáky mladšího školního věku, z toho 9 dívek (38%) a 15 hochů (62%). Jednalo se o žáky 5. ročníku (věk dětí od 10 do 12 let) na základní škole v Aši. V době sbírání dat jsem byla v této třídě třídní učitelkou. Žáci i jejich rodiče byli seznámeni s průzkumem, byla jim zaručena anonymita. Rodiče i děti souhlasili. Respondenti byli záměrně vybráni z jedné třídy, aby obsah jejich vyučování měl podobnou skladbu, obsah a nároky (zejména tělesná výchova, pracovní činnosti, výtvarná výchova). Z celkem 33 oslovených respondentů se průzkumu nakonec zúčastnilo uvedených 24 žáků, neboť ostatní žáci se opakovaně nedostavili do školy v době testování.

Graf č. 1: Respondenti výzkumu

Graf č. 2: Respondenti dle přijetí na víceletá gymnázia

Stěžejní metodou průzkumu byly dvě testové baterie, které podrobněji představuji níže. Jako doplňující metodu jsem použila pozorování. U respondentů jsem si také poznamenala vybrané anamnestické údaje (věk, pohlaví, úspěšnost přijímacích zkoušek na víceletá gymnázia apod.).

Data byla sesbírána v dubnu 2013 v rámci vyučování (po domluvě s vedením školy). Testování psychomotoriky probíhalo ve třídě právě v hodinách výtvarné výchovy a pracovních činností. Celkem tomu bylo věnováno 8 vyučovacích hodin. Vždy byla vytvořena dvě až tři stanoviště pro jednotlivé subtesty, kam po jednom docházeli respondenti. Každý respondent byl před zahájením každého subtestu seznámen s popisem daného úkolu. Hodnocení bylo vždy provedeno hned u prvního pokusu. Možnost opakování získal respondent pouze v případě, že byl při práci přerušen vnějšími nebo závažnějšími důvody (např. upadnutí pomůcky na zem, smrkání atd.) Žáci, kteří právě neabsolvovali žádné úkoly tohoto měření, pracovali na zadaném úkolu týkající se daného vyučovacího předmětu. S testováním mi vždy pomohly 1 až 2 kolegyně, proto bylo možné současně měřit či sledovat provedení. Ve 13 subtestech bylo zapotřebí měřit čas, třikrát se hodnotila přesnost provedení nebo schopnost tvořit.

Sesbírání dat pomocí Buriánkovy baterie probíhalo v hodinách tělesné výchovy. Celkem tomu bylo věnováno 6 vyučovacích hodin. S testováním mi pomáhal učitel tělesné výchovy. Během jedné vyučovací hodiny probíhalo měření jednoho subtestu. Žáci byli s jednotlivými úkoly vyplývajícími ze subtestů vždy názorně seznámeni, disciplínu si osobně vyzkoušeli a teprve poté započalo testování.

V průběhu sběru dat jsem se snažila dbát na to, aby všichni žáci pochopili zadání a aby byl co nejvíc eliminován vliv ostatních přítomných žáků na výsledky. Během sběru dat jsem si také zaznamenávala postřehy z pozorování.

3.2.1 Test pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti

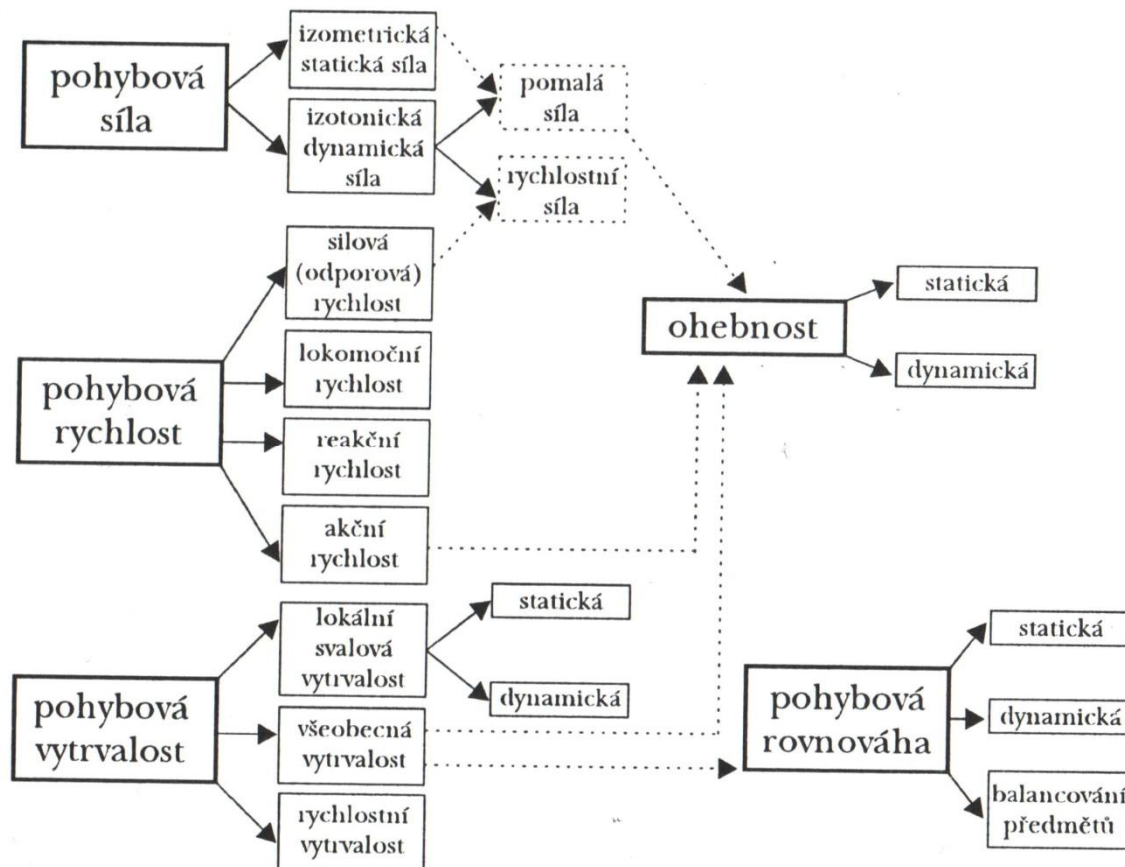
Autorem Testu pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti je Tomáš Buriánek. (Buriánek) Tento test nám ukazuje motorické dovednosti z pohledu pěti zdatností – vytrvalost, síla, ohebnost, rychlost a rovnováha. Je určen pro žáky ve věku 7 – 11 let. Testová baterie obsahuje celkem 10 subtestů. V mém průzkumu bylo využito pouze 8. Pro přehlednost uvádím v následující tabulce.

Název	Zkoumaná zdatnost
Step test	vytrvalost
Sed – leh za 1 minutu	síla
Výdrž ve shybu	síla
Předklon v sedě, sed dosažený	ohebnost
Běh k metám se změnami směru	rychlost
Člunkový běh	rychlost
Rombergerův test	rovnováha
Skok roznožmo s udržení dopadu	dynamická rovnováha

Tab. č. 1: Použité subtesty Testu pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti

Co se konkrétně těchto pohybových dovedností týče, jsou v odborné literatuře definovány podobně. Perič (2012, s. 11) hovoří o základních pohybových vlastnostech, které nazývá – vytrvalost, síla, rychlost, koordinace, kloubní pohyblivost. Vytrvalostí rozumí schopnost překonávat únavu, dlouhodobě se věnovat pohybové činnosti relativně nízké intenzity, případně se pohybovat po delší čas s co nejvyšší intenzitou. Sílu pojímá jako schopnost překonat určitý vnější odpor (např. břemeno) prostřednictvím svalové kontrakce. Schopnost překonat krátký časový úsek s co nejvyšší intenzitou označuje jako rychlost. Schopnost regulovat a řídit pohyb co do přesnosti pohybu nazývá koordinací. Kloubní pohyblivost vypovídá o schopnosti provádět pohyb v co největším rozsahu kloubního aparátu.

Fetz (1969, cit. dle Vilimová s. 45) užívá stejných pojmů jaké používá Buriánkův test. Pro zajímavost uvádím také toto dělení znázorněné na následujícím schématu:

Obrázek č. 2: Klasifikace pohybových schopností dle Fetze (dle Vilimová, 2002, s. 45)

Tato testová baterie má standardizované výsledky, u většiny subtestů jsou výsledky zvlášť pro děvčata a chlapce.

3.2.2 Testovací baterie pro psychomotorické dovednosti od Honzíkové

Druhá testová baterie byla zaměřena na psychomotorické dovednosti a skládá se z níže uvedených testů.

Název	Užité pomůcky
T 01 – Zasouvání	krabice + špejle
T 02 – Provlékání	destička + tkanička
T 03 – Třídění	krabice + korálky
T 04 – Navlékání	vlasec + korálky
T 05 – Rozmíst'ování	deska + kostky na člověče nezlob se
T 06 – Skládání	racek z papíru
T 07 – Nasouvání	3 D piškvorky – kuličky
T 08 – Stavění	kostky do výšky
T 09 – Otáčení	kolečka
T 10 – Zapínání	knoflíky a spínátka
T 11 – Šroubování	šrouby a matice
T 12 – Vystřihování	kytka
T 13 – Přemíst'ování	špejle + pinzeta
T 14 – Nabírání	krupice + lžička
T 15 – Tvořivost	stavebnice

Tab. č. 2: Přehled subtestů v psychomotorické baterii

3.3 Výsledky průzkumu

3.3.1 Hypotéza č. 1: Hoši a dívky dosáhnou stejné úrovně v psychomotorických dovednostech.

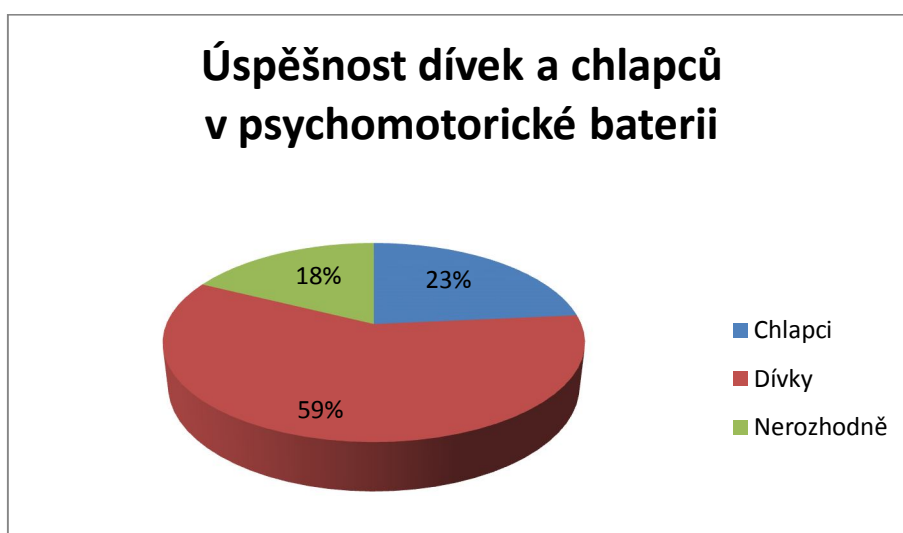
V testovací baterii zaměřené na psychomotorické dovednosti dětí mladšího školního věku bylo celkem 15 subtestů, ovšem u dvou proběhlo dvojí vyhodnocení (získali jsme tedy celkem 17 výsledků u jednotlivého žáka). Domnívala jsem se, že v celé testové baterii dosáhnou hoši a děvčata stejných výsledků. Důvodem tohoto předpokladu bylo, že jsem nenašla žádné teoretické podklady k opaku. A navíc jsem předpokládala, že děvčata i chlapci mají možnost rozvíjet psychomotorické dovednosti v podobné míře.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Došli jsme k závěru, že děvčata jsou výrazně úspěšnější. Ze získaných dat vyplynulo, že děvčata dosáhla v 10 subtestech lepších průměrných výsledků než hoši, tedy v 59 % všech subtestů. Ve 4 subtestech naopak dosahovali hoši lepších průměrných výsledků než děvčata, tedy v 23 % subtestů. U zbylých 3 subtestů dosahovala děvčata i hoši shodných průměrných výsledků, tedy v 18 % subtestů. Zajímavé je, že tyto shodné výsledky byly ve 3 případech ze tří zjištěny v subtestech, u nichž se hodnotila přesnost (nikoliv rychlost).

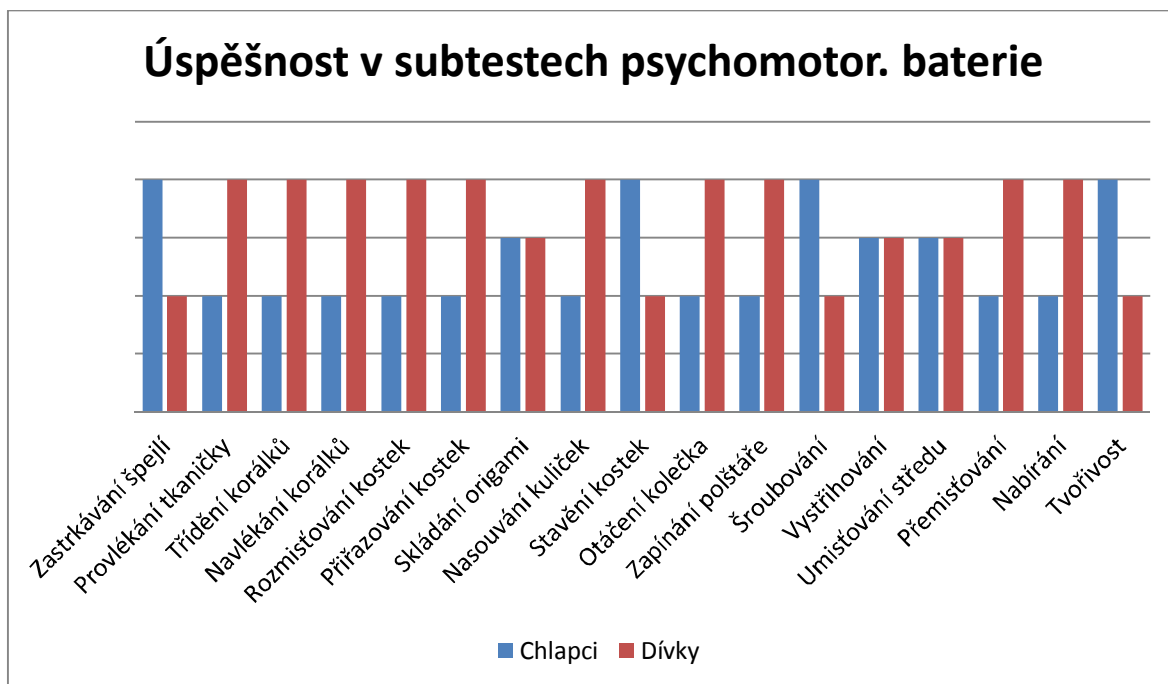
Největší rozdíl v průměrných výsledcích hochů a dívek byl zaznamenán u subtestů č. 13 Přemísťování a č. 14 Nabírání. Děvčata byla výrazně úspěšnější, a to o plných 12 sekund. Jednalo se o úkoly, kdy je třeba přemístit nějakou věc, v jednom případě pinzetou dvacet kusů špejlí a v druhém případě lžící mouku.

Abych uvedla také subtest, ve kterém byli naopak významně úspěšnější hoši než dívky, zmínila bych se o výsledcích v subtestu č. 11 Šroubování. Průměrně byli hoši o 17 sekund rychlejší než děvčata.

Domnívám se, že na uvedených výsledcích se výrazně podílí dosavadní zkušenosti dívek a hochů s obdobnými činnostmi v domácnosti. Děvčata se asi většinou spíše zapojují do práce v kuchyni, chlapci zřejmě spíše s tatínky opravují přístroje atd. Samozřejmě tuto domněnku by bylo potřeba lépe prozkoumat.

Graf č. 3: Úspěšnost dívek a chlapců v psychomotorické baterii

Graf č. 4: Úspěšnost dívek a chlapců v dílčích subtestech psychomotorické baterie

Pozorování:

Také při pozorování práce dětí se potvrdilo, že preferují úkoly související s pracemi v souladu s jejich zařazením dle pohlaví. Dívky projevovaly větší potěšení z úkolů, které více souvisejí s tradičně „ženskými pracemi“ – např. manipulace s moukou, s korálky. Hoši zadání těchto úkolů přijímali často s nechutí.

Naopak subtest Šroubování, který se může zdát více „mužskou prací“, chlapci uvítali většinou s nadšením. Mezi chlapci dokonce vznikla krátká diskuze o tom, jaké zkušenosti se šroubováním mají. Dívky úkol příliš nekomentovaly, ale řeč jejich těla, mimika vypovídala spíše o nezájmu.

Zpozorovala jsem také, že bez ohledu na pohlaví respondenta, žáci nenadšeně přijímali úkoly Vystřihování kyticí a Skládání origami. U těchto subtestů se několik žáků dokonce přesvědčovalo dotazem, zda je nutné tyto úkoly také plnit.

Hoši se častěji než dívky dožadovali možnosti dalšího pokusu s cílem zlepšit svůj výsledek.

3.3.2 Hypotéza č. 2: Hoši dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech než děvčata.

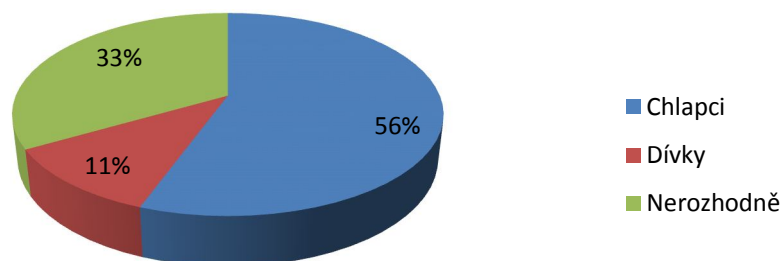
V testovací baterii zaměřené na pohybové dovednosti bylo celkem 10 subtestů, vztahujících se k pěti druhům fyzické zdatnosti žáků mladšího školního věku. U dvou subtestů nedošlo k jejich realizaci z důvodu nevhodného technického zázemí školy. Výsledné hodnoty jsou získány u osmi subtestů, z nichž subtest týkající se výdrže ve shybu si žádal dvě vyhodnocení (získali jsme tedy celkem 9 výsledků u jednotlivého žáka). Domnívala jsem se, že v celé této testové baterii budou hoši dosahovat lepších výsledků než děvčata. K tomuto předpokladu mě vedla zkušenost z pedagogické praxe, kdy dívky výrazně častěji mají negativní postoj k tělesné výchově a zároveň hoši častěji vedou rozhovory týkající se sportu.

Tato hypotéza se potvrdila. Došli jsme k závěru, že chlapci byli v pohybových dovednostech výrazně úspěšnější. A to i přes fakt, že výsledky jsou standardizované pro děvčata a chlapce zvlášť. Ze získaných dat vyplynulo, že hoši dosáhli v 5 subtestech lepších průměrných výsledků než děvčata, tedy v 56 % všech subtestů. Pouze v 1 subtestu dosáhla děvčata lepších průměrných výsledků, tedy v 11 % subtestů. U zbylých 3 subtestů dosahovala děvčata i hoši shodných průměrných výsledků, tedy ve 33 % subtestů. Těchto shodných výsledků bylo dosaženo v obou případech u zdatnosti rychlost a jednou u zdatnosti rovnováha dle Romberga.

Největší rozdíl v průměrných výsledcích hochů a dívek byl zaznamenán u subtestu fyzické zdatnosti – vytrvalost. Hoši zdolali děvčata při výstupech průměrnou hodnotou 11 výstupů. I v další oblasti fyzické zdatnosti, kterou je síla, dosahovala děvčata výrazněji nižších výsledků, a to skoro plných 11 sekund při výdrži ve shybu v sekundách a o 6 shybů ve výdrži ve shybu. I když hoši děvčata ve výkonech překonali, po srovnání se standardizovanými výsledky se jednalo o hodnoty průměrné a někdy i podprůměrné. Děvčatům se podařilo pouze v jednom případě – zdatnost ohebnost získat lepší výsledek, ovšem i ten byl ve srovnání se standardizovanými výsledky podprůměrný.

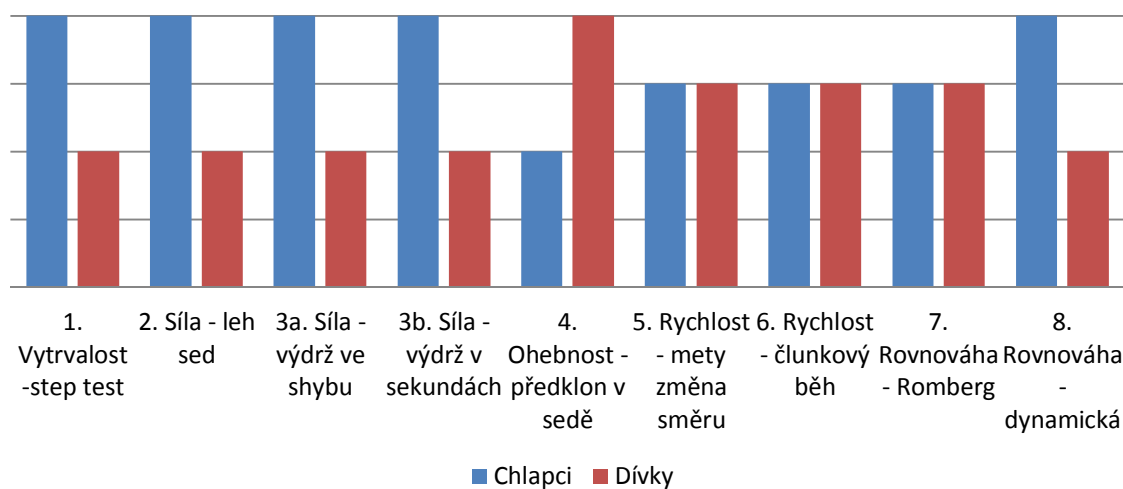
V subtestech týkajících se zdatnosti rychlost a rovnováha dosáhly obě kategorie rovnosti.

Úspěšnost dívek a chlapců v baterii na pohybové dovednosti

Graf č. 5: Úspěšnost dívek a chlapců v baterii na pohybové dovednosti

Úspěšnost v subtěstech pohybové baterie

Graf č. 6: Úspěšnost dívek a chlapců v dílčích subtěstech baterie na pohybové dovednosti

Pozorování:

Byl znát velký rozdíl v přístupu k této testovací baterii mezi dívkami a chlapci. Některé dívky projevovaly nechuť. Toto chování mě nepřekvapilo, neboť podobně přistupují k vyučování tělesné výchovy (např. snaží se pod různými záminkami omluvit ze cvičení). V průběhu plnění úkolů bylo možné častěji vidět ztrátu motivace. Například často komentovaly cvičení větami: „To nejde“, „To nezvládnu.“

Chlapci se na testování většinou těšili. Začala se mezi nimi objevovat soupeřivost (např. někteří se dopředu označovali za vítěze). Tipovali si, co budou muset plnit a kdo bude v čem dobrý. Také v průběhu sběru dat chlapci častěji žádali možnost opravy, aby si vylepšili výsledek.

3.3.3 Hypotéza č. 3: Žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosáhnou lepších výsledků v psychomotorických dovednostech, než žáci, kteří zůstávají žáky základní školy.

Jak již bylo uvedeno u první hypotézy, v testovací baterii zaměřené na psychomotorické dovednosti bylo celkem 15 subtestů, ovšem máme 17 výsledků u jednotlivého žáka (u dvou subtestů dvojí hodnocení). Předpokládali jsme, že žáci přijatí na víceletá gymnázia, budou dosahovat lepších průměrných výsledků, než žáci, kteří zůstávají žáky základní školy. K tomuto předpokladu nás vedl zejména poznatek Čápa o tom, že pohybové učení závisí také na žákovu intelektu. Jedinci s nadprůměrným intelektem a zároveň silnou motivací „*kompensují své dosud méně rozvinuté senzomotorické dovednosti i schopnosti intelektovými schopnostmi, myšlením a využitím odborných vědomostí. V průběhu učení usilovně přemýšlejí, hledají vhodnou metodu vykonávání činnosti, způsob překonání chyb (...).*“ (Čáp, 1993, s. 205)

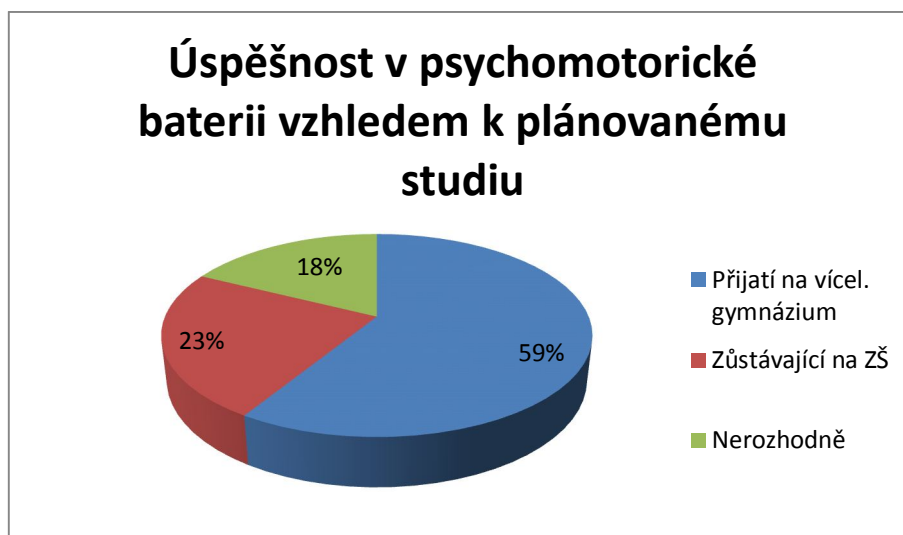
V průzkumu se tato hypotéza potvrdila. V 10 subtestech (59 %) dosahovali lepších průměrných výsledků žáci, kteří byli přijati na gymnázia. Naopak pouze ve 4 subtestech (23 %) dosáhli lepších průměrných výsledků žáci zůstávající na základní škole. Ve 3 případech (18 %) byly průměrné výsledky téměř shodné. Zde se jednalo dvakrát o subtesty, v nichž se hodnotil čas a jednou o subtest, hodnotící přesnost.

Je zajímavé, že přesně tohoto procentuálního rozdělení bylo dosaženo u první hypotézy. Ráda bych jen uvedla, že je to situace náhodná, nejedná se o ty stejné žáky (že by se dívky staly gymnazistkami a chlapci nikoliv).

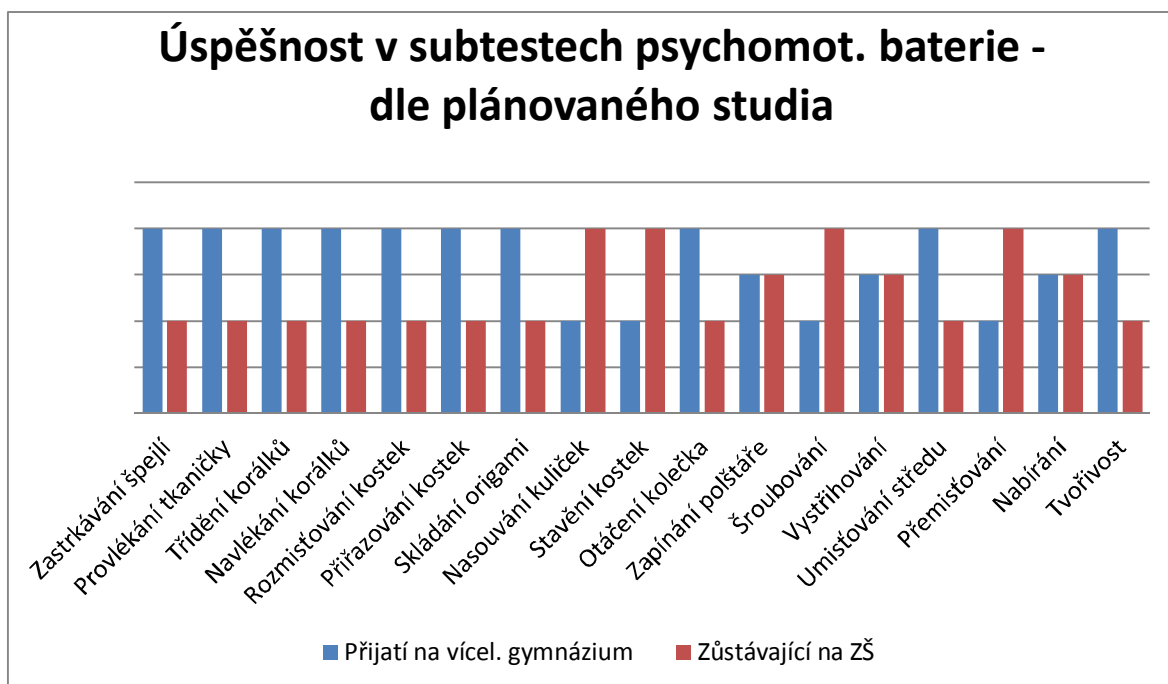
Největší rozdíl v průměrných výsledcích budoucích gymnazistů a žáků zůstávajících na základní škole byl zaznamenán u subtestu č. 2 Provlékání. Budoucí gymnazisté byli průměrně o 1 minutu a 2 sekundy rychlejší. V subtestu pracoval žák s destičkou s otvory

a dlouhou tkaničkou. Úkolem bylo provléct tkaničku otvory pomocí předního stehu dle předloženého obrázku.

Subtest, ve kterém si vedli lépe žáci, pokračující ve vzdělávání na základní škole, byl číslo 13, tj. Přemísťování, jejich průměrný výsledek byl o 7,36 sekundy lepší než žáků, kteří úspěšně složili přijímací zkoušky na gymnázium.

Graf č. 7: Úspěšnost v psychomotorické baterii vzhledem k plánovanému studiu

Graf č. 8: Úspěšnost v subtestech psychomotorické baterie vzhledem k plánovanému studiu

Pozorování:

U většiny subtestů byla vidět vyšší úspěšnost u žáků, kteří si řešení dopředu promysleli. Toto bylo markantní u subtestu č. 2 Provlékání tkaničky. Žáci, kteří si úkol dříve promýšleli, než začali s deskou a tkaničkou manipulovat, dosahovali lepších výsledků. Naopak žáci, kteří okamžitě začali tkaničku provlékat deskou, za čas zjistili, že jejich způsob nevede ke zdárnému provlékání a ztráceli čas při „párání“ tkaničky a nových pokusech. Toto zmiňuji, neboť výrazně častěji s větší rozvahou k úkolům přistupovali právě žáci přijatí na víceletá gymnázia.

U budoucích gymnazistů jsem také zpozorovala častější ambice na dobrý výsledek. Přistupovali k úkolům více zodpovědně, byli nešťastní z neúspěchu, častěji se ptali po možnosti opravy. Mezi těmito žáky se také častěji vyskytovala soupeřivost než u žáků zůstávajících na základní škole.

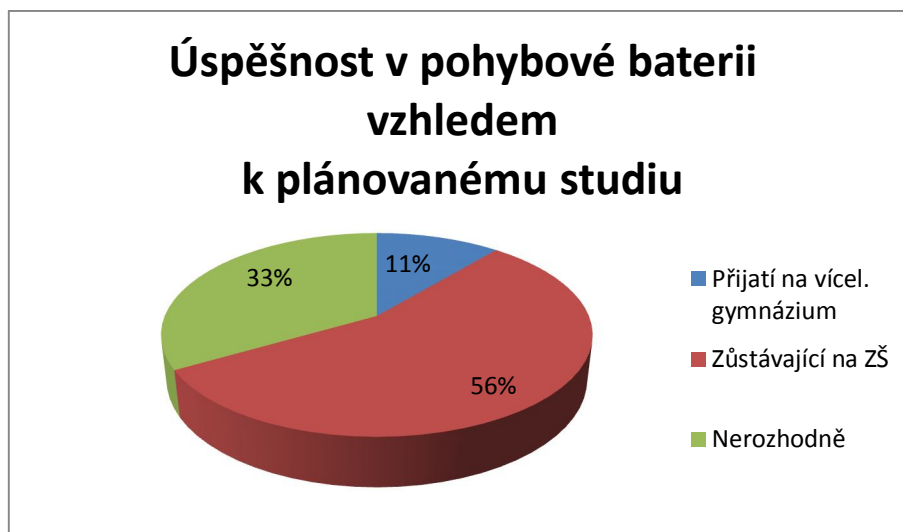
3.3.4 Hypotéza č. 4: Žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech, než žáci, kteří zůstávají žáky základní školy.

Jak již bylo uvedeno a vysvětleno výše, v testovací baterii zaměřené na pohybové dovednosti jsme získali celkem 9 výsledků u jednotlivého respondenta, ty se vztahují k celkem 5 druhům fyzické zdatnosti. Domnívala jsem se, že v celé této testové baterii budou žáci přijatí ke studiu na gymnázia dosahovat lepších výsledků, než žáci zůstávající na základní škole. Základem pro toto očekávání byl stejný teoretický poznatek Čápa, který jsem již uvedla u hypotézy č. 3.

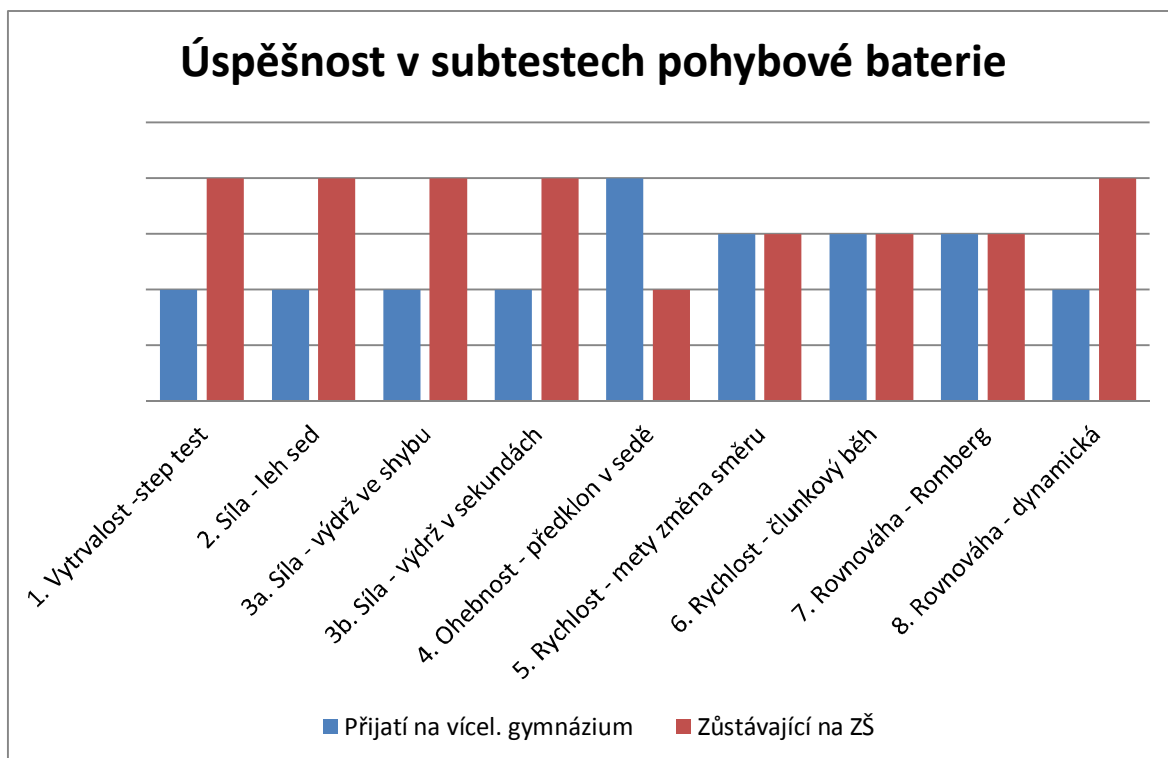
Tato hypotéza se nepotvrdila. Došla jsem k závěru, že v pohybových dovednostech byli výrazně úspěšnější žáci zůstávající na základní škole.

Žáci zůstávající na základní škole dosáhli v 5 subtestech lepších průměrných výsledků než žáci přijatí na osmiletá gymnázia, tedy v 56 % všech subtestů. Pouze v 1 subtestu dosáhli „gymnazisti“ lepších průměrných výsledků, tedy v 11 % subtestů. U zbylých 3 subtestů dosahovali shodných průměrných výsledků, tedy ve 33 % subtestů. Těchto shodných výsledků bylo dosaženo v obou případech u zdatnosti rychlost a jednou u zdatnosti rovnováha dle Romberga.

Největší rozdíl v průměrných výsledcích žáků přijatých ke studiu na gymnáziích a žáků zůstávajících na základní škole byl zaznamenán u subtestu fyzické zdatnosti – rovnováha. Žáci zůstávající na základní škole splnili subtest na 100% oproti tomu žáci přijatí ke studiu pouze na 55%. Žáci přijatí ke studiu na gymnázium dosáhli lepších výsledků pouze jedenkrát, jak je již uvedeno, a to v subtestu na ohebnost.

Graf č. 9: Úspěšnost v pohybové baterii vzhledem k plánovanému studiu

Graf č. 10: Úspěšnost v subtestech pohybové baterie vzhledem k plánovanému studiu

Pozorování:

Žáci přijatí na víceletá gymnázia přistupovali k úkolům s větší nechtí a bylo vidět, že v průběhu plnění ztrácejí motivaci, nemají potřebu soutěživosti. Žáci zůstávající na ZŠ, zejména chlapci, častěji žádali o možnost opravy výsledků. Tito žáci více zůstali soutěživí.

3.3.5 Další otázky průzkumu

3.3.5.1 Ovládají žáci testované oblasti pohybových dovedností, tzv. zdatnosti, ve stejné úrovni nebo jsou mezi nimi významné rozdíly?

Z výsledků je patrné, že se mezi jednotlivými zdatnostmi vyskytují u žáků rozdíly. Porovnáme-li očekávané standardizované výsledky s těmi získanými od žáků, pak dojdeme k následujícímu. Žáci dosahovali celkově nejlepších výsledků ve zdatnosti rychlost. V první disciplíně na rychlost „Běh k metám“ bylo zaznamenáno 9 nadprůměrných výsledků, tj. u 37,5% respondentů. V disciplíně „Člunkový běh“ dosáhlo nadprůměrného výsledku 6 žáků, tj. 25%.

Uvedu své úvahy o vysvětlení, proč jsou žáci dobří v rychlosti. Běh je považován za jeden z nejpřirozenějších pohybů dítěte v tomto věku. S oběma těmito disciplínami se žáci setkávají v běžných hodinách tělesné výchovy. A možný je také vliv dnešní zrychlené doby, kdy je kladen důraz na to, stihnout mnoho v krátkém čase.

U zdatnosti vytrvalost dosahovali žáci podprůměrných výsledků. Pouze u 3 žáků (tj. u 13%) se výsledky nacházejí u spodní hranice průměru. U disciplíny step-test žáci nasadili zpočátku velmi rychlé tempo, ovšem poslední třetí minutu již ztráceli energii a jejich výkonnost prudce klesala.

Celkově nejhorší výsledky byly zaznamenány u zdatnosti ohebnost. Zde se výsledky pohybovaly v hodnotách hluboce pod standardizovaným průměrem. Ovšem děvčata, ačkoliv dosahovala podprůměrných výsledků, byla stále lepší než hoši. Zdálo by se, že žáci nemají s těmito cviky zkušenost. To však není pravda. Vyučující učitel údajně tento cvik zařazuje do běžných vyučovacích hodin tělesné výchovy.

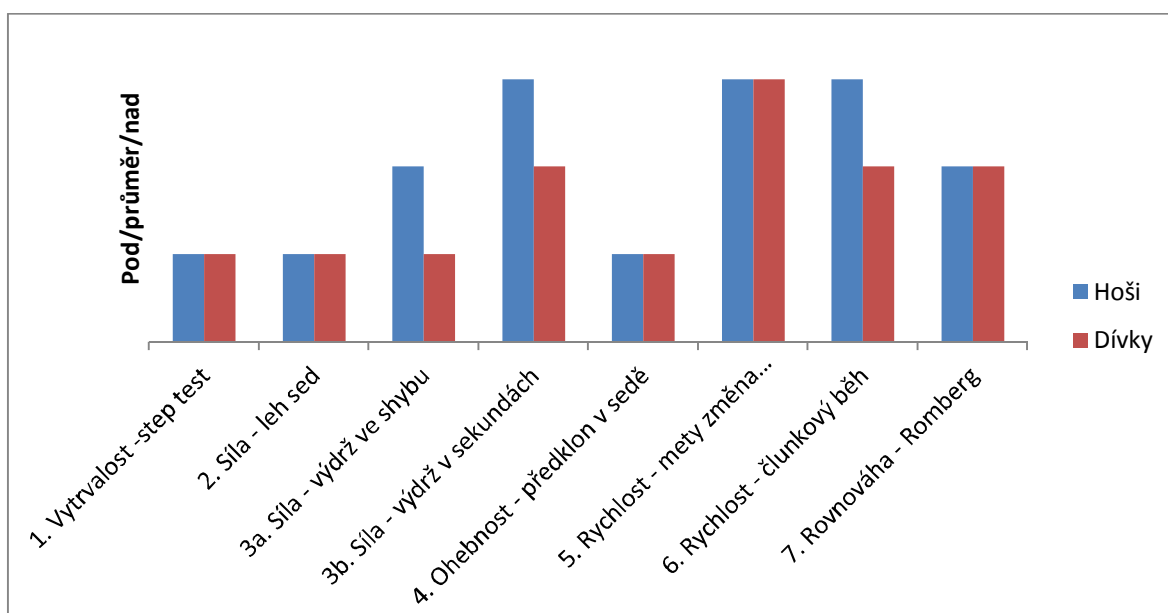
Pohlédneme-li na výsledky u zdatnosti síla celkově, jsou průměrné. Je však zajímavé, podíváme-li se na jednotlivé subtesty. Výsledky v nich jsou velmi rozkolísané. Subtest na sílu Sed-leh na jednu minutu dopadl velmi špatně. Pro chlapce to bylo většinou

podprůměrně, výsledky dívek byly často dokonce pod uváděnými podprůměrnými hodnotami v Buriánkových vyhodnocovacích tabulkách. Výsledky u rovnováhy jsou průměrné.

Děvčata podala celkově velmi slabé výkony. A to nejen ve smyslu, ve kterém jsme na výkon pohlíželi v hypotéze č. 2, tedy že chlapci dosahovali ve většině lepších výsledků, ale také ve smyslu toho, že jejich výsledky byly velmi podprůměrné.

Všeobecně žáci mají špatnou fyzickou kondici. Z informací mně dostupných vím, že téměř žádný nenavštěvuje sportovní kroužek, svůj volný čas tráví většinou staticky (např. sledují televizi nebo hrají počítačové hry). Také málokterý žák někdy hovoří o tom, že by sportoval s rodiči. Jejich vyučující pro tělesnou výchovu někdy žákům zadávali domácí úkoly z tělesné výchovy (např. nácvik kliků, dřepů), ale domnívají se, že je žáci neplnili, neboť nezaznamenali žádné zlepšení.

Pro ilustraci uvádím následující graf č. 11. Zobrazuje vyhodnocení jednotlivých subtestů vzhledem k hodnotícím tabulkám testu, a to pouze z pohledu, zda dívky a chlapci podali podprůměrný, průměrný či nadprůměrný výsledek. Zdůrazňuji, že nezaznamenává číselné hodnoty (tj. pokud dívky i chlapci v daném subtestu dosáhli podprůměrných výsledků, graf již nerozlišuje, kdo byl méně úspěšný). Také v grafu chybí jeden měřený subtest Rovnováha – dynamická, neboť nebylo možné ji takto zakreslit (má výsledky pouze splnil/nesplnil).

Graf č. 11: Výsledky v subtestech Buriánkova testu vzhledem k hodnotícím tabulkám

3.3.5.2 Je rozdíl v postoji žáků k úkolům souvisejícím s psychomotorickými dovednostmi a k úkolům souvisejícím s pohybovými dovednostmi, případně v čem se liší?

Odpověď na tuto otázku jsem zpracovávala na základě pozorování toho, co žáci sami vyjádřili v souvislosti s průzkumem a dále také na základě zkušeností jako jejich třídní učitelky.

Postoj žáků k oběma testovacím bateriím byl rozdílný. Odrážel se od individuálního přístupu k pohybu. Většina testovaných žáků se vyjádřila, že raději pracovala na psychomotorických úkolech než na úkolech zjišťujících tělesnou zdatnost. V podstatné menšině byli žáci, kteří vyrůstají v rodinách, kde je sport součástí jejich životního stylu. Ti měli při zjišťování tělesné kondice osobní zájem o co nejlepší výsledky a často se dožadovali možnosti opravy. Ještě nepatrnější byla skupina těch, které bavilo zjišťování psychomotorických i pohybových dovedností stejně.

Jak je již uvedeno u předchozí otázky, většinou se žáci ve svém osobním volnu nezapojují do řízených sportovních aktivit. Členy sportovních kroužků jsou celkem tři hoši. Pět děvčat bylo zapojeno do aktivit školního keramického kroužku a jedno děvče a jeden chlapec byli žáky základní umělecké školy. Další smutnou skutečností je fakt, že předmět tělesné výchovy, vyžaduje-li po nich fyzické úsilí, patří u žáků většinou k neoblíbeným. Hlavně děvčata se snaží, co nejčastěji získat různé omluvenky, aby se této vyučovací hodiny nemusela účastnit.

Je velice komplikované a vzhledem k rozsahu této práce nemožné najít odpověď na otázku, proč se tomu tak děje. Jistě tento jev, kdy jsou pohybové činnosti u dětí méně oblíbené, souvisí i s celkovým postojem společnosti.

Psychomotorické testy byly zřejmě také ve výhodě, protože dětem mohly připomínat činnosti, které vykonávají v běžném životě s dospělými. Mohly pro ně být atraktivní neobvyklostí, neboť se s takovými úkoly málokdy setkávají ve vyučování.

3.3.6 Shrnutí výsledků průzkumu

Nepotvrdila se nám hypotéza, že hoši a dívky dosáhnou stejné úrovně v psychomotorických dovednostech. Ve většině subtestů byly dívky úspěšnější. Zajímavé je, že podobné výsledky dívky a chlapci dosahovali častěji u subtestů, v nichž úkoly kladly důraz spíše na přesnost než rychlost. Odlišná úspěšnost v subtestech několikrát souvisela s obsahem úkolu – pokud tematicky více souvisel s „typicky mužskou činností“, byli úspěšnější hoši (př. šroubování), naopak pokud tematicky úkol odpovídal spíše „typicky ženské činnosti“, byla úspěšnější děvčata (př. manipulace s moukou a lžící).

Hypotéza, že hoši dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech než děvčata, se nám potvrdila. Chlapci byli úspěšnější. Nejmarkantněji to bylo znát u zdatnosti vytrvalost a síla. Pouze u zdatnosti ohebnost byly dívky lepší než chlapci. Mohlo to také souviset s tím, že dívky celkově k této testové baterii projevovaly nechuť.

Hypotéza, že žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosáhnou lepších výsledků v psychomotorických dovednostech, oproti žákům zůstávajícím na základní škole, se potvrdila. Ukázalo se, že žáci přijatí na gymnázium, měli tendence úkoly více na začátku promyslet, a tím se rychleji přiblížit správnému řešení.

Čtvrtá hypotéza se nepotvrdila. Očekávali jsme, že žáci přijatí na víceletá gymnázia dosáhnou lepších výsledků v pohybových dovednostech. Naopak se ukázalo, že lepších výsledků dosáhli žáci zůstávající na základní škole.

Výsledky nám také ukazují, že celkově testovaní žáci byli spíše podprůměrní v oblasti pohybových dovedností. Mezi jednotlivými zdatnostmi jsou rozdíly. Nejlépe žáci ovládají rychlost. Nejslabší zdatností byla ohebnost.

Zdá se, že děti mají méně pohybu, než by bylo potřeba. Dětem většinou více vyhovoval psychomotorický druh úkolů.

Mezi zajímavé postřehy výzkumu také patří fakt, že častěji na výsledku lpěli hoši oproti dívkám a také žáci budoucí gymnazisté oproti žákům zůstávajícím na základní škole.

4 Soubor pracovních námětů pro praktické činnosti – práce s textilem

4.1 Praktické činnosti

„*Lépe se věc naučíme, když ji sami děláme, než když jen posloucháme nebo se díváme.*“ (Petty, 1996, s. 14) Snad se nebude tento výrok jevit jako otřepaný. Vyučovací předmět praktických činností, někdy také nazývaný pracovní činnosti, je pro aplikaci výše uvedeného výroku ideálním. Historickým vývojem se měnil pohled na zařazení pracovní výchovy do vzdělávacího systému. Dnes je součástí všeobecného vzdělávání. „*Výchova k práci patří k nejstarším úlohám výchovy.*“ (Honzíková, 2004, s. 12) V procesu vyučování mají žáci šanci rozvíjet své již získané dovednosti, „osahat si“ různé pracovní nástroje a pomůcky, dostávají se do kontaktu s různorodým materiálem. Jejich tvůrčí práce, při níž uplatňují teoretické vědomosti z jiných předmětů, je nesmírně důležitá pro vytvoření vztahu žáka k pracovní činnosti jako takové a k názornému poznání sloučení praxe a teorie. Víme, že existují žáci charakterističtí různým typem učení. Upřednostňují získávání informací jedním ze svých smyslů. „*Haptický typ preferuje informace získané na základě hmatového vnímání. Dobře si tedy zapamatuje to, co si ohmatá, co konkrétně vnímá.*“ (Škoda, 2011, s. 50) Chtěla bych tímto říci, že praktické činnosti mají pro tuto skupinu žáků velký význam, jelikož výuka předmětu je založena na jim velice blízkém principu. Na významu nabývá i vztah žáka k dnešní technice. Neopomíjí se ani hledisko k ochraně životního prostředí a osvojování si zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

4.1.1 Motorický rozvoj

Ve vyučovacím předmětu praktických činností dochází k všestrannému rozvoji osobnosti. Žák si osvojuje různé dovednosti z oblasti komunikace, práce, intelektu a zároveň dochází k jeho tělesnému rozvoji. Při zacházení s pracovním nářadím, nástroji a pomůckami si rozvíjí přirozenou cestou motoriku celého svého těla.

Všechny tyto poznatky se stávají jedním z cílů výuky praktických činností a lze je podle probíhajících psychických procesů u žáků rozdělit do tří oblastí, tj. kognitivní, psychomotorická a postojeová. Stěžejní oblastí pro praktické činnosti je oblast psychomotorická, zahrnující v sobě motorickou zdatnost a návyky, které probíhají současně s psychickými procesy. Jedná se o práci s něčím nebo něčím. Podle Simpsona

(Honzíková, 2004, s. 59 – 60) v ní dochází k uspořádání cílů do sedmi úrovní, které neopomíjejí různé fáze učení. První je úroveň vnímání činnosti, kdy si žák utvoří představu o činnosti. Následuje připravenost na činnost, dále napodobování činnosti, kterou nejčastěji předvádí učitel. Po zvládnutí dílčích kroků úkonu žák postoupí ke čtvrté fázi, tj. mechanické činnosti. Pokračuje do stavu komplexní automatické činnosti a předposlední fáze se zabývá přizpůsobováním činnosti. Poslední sedmou úrovní je tvořivá činnost, kdy žák dospěje k samostatnému užívání osvojené dovednosti.

V oblasti metod užívaných při praktických činnostech dochází současně i k rozvoji senzomotorických dovedností. Je známo, že tyto dovednosti tvoří dispozice pro vykonávání aktivit náročných na přesné provedení. To se týká různých kategorií fyzické práce, her, sportovních aktivit apod. Nezvládně-li žák dokonale některou z dovedností, hrozí narušení jeho sebedůvěry a vztahu k předmětu. Charakteristiku schopností v oblasti senzomotoriky představuje kvalita splněných úkolů, zintenzivnění provádění výkonu, pokles únavy a zdokonalení potřebných metod. O celkové úrovni provedených senzomotorických výkonů rozhodují současné znalosti žáka, kvalita použité motivace, vnitřní a zdravotní stav žáka, ale také vnější vlivy.

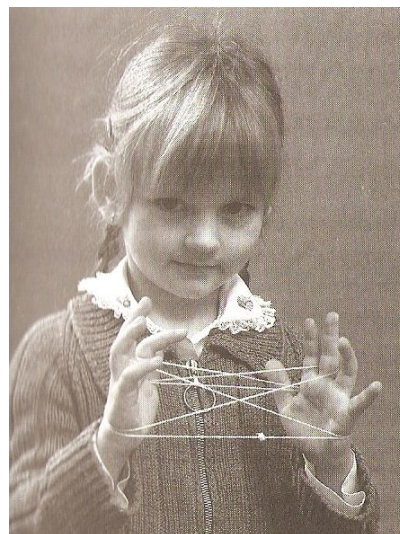
Každý vyučující praktických činností by měl při plánování vyučující jednotky klást velkou pozornost volbě vhodného tématu, správnému zvolení organizační formy, účelné motivaci a neopomenout individualitu každého žáka.

4.2 Textil

Textil je tradiční materiál, se kterým se každý z nás poznává již při svém narození. Kromě lidských rukou je to právě textil, kdo nás obejmě, pohladí či ohřeje. Postupem času začneme textil vnímat všemi svými smysly ještě intenzivněji. Pro jednoho zůstane pouze jako oblečení a doplněk domácnosti, pro druhého se stane uměleckým materiálem, pro dalšího materiálem pro zdroj obživy a tak bychom našli ještě mnoho pohledů na textil. Pro děti je textil většinou hebký a měkoučký kamarád, například v podobě plyšových hraček. Před nelibými pocity z užívání textilu, například když nás „kouše“ svetr, se dokážeme ubránit sami tím, že si zvolíme vhodnější materiál. První vlastnoručně vyrobený uzlík, zapnutý knoflík, samostatně zavázaná tkanička u boty vyvolává u dětí radostný prožitek. S radostí si bystří mysl při hře s barevnou tkaničkou či provázek, a tak nenásilně

a příjemně rozvíjí své motorické dovednosti (viz obr. č. 2). Školní prostředí umožňuje v procesu rozvoje motorických dovedností pokračovat.

Žáci mladšího školního věku se seznamují s textilem, coby drobným materiálem během výuky praktických činností. Konkrétně na naší základní škole se od žáků, na základě školního vzdělávacího programu, očekává, že si během prvního až pátého ročníku osvojí v oblasti práce s textilem dovednost stříhání a lepení, zarovnávání pomocí vytahování nití, navlékání jehly včetně uzlu, šití různých druhů stehů, přišívání knoflíků, zhotovení jednoduchého šitého textilního výrobku a loutky, práce s vlnou a metodu batikování.

Obrázek č. 3: hra s provázkem
(Staňková – Baran, 2008, s. 9)

4.2.1 Druhy textilních vláken

Textilní vlákna dělíme podle jejich původu:

1. Přírodní vlákna:
 - rostlinná vlákna (bavlna, len aj.),
 - živočišná vlákna (vlna, hedvábí aj.),
 - minerální vlákna (azbest).
2. Chemická vlákna:
 - z přírodních polymerů (buničina, živočišná bílkovina, rostlinná bílkovina),
 - ze syntetických polymerů (polyamid, polyester aj.).
3. Ostatní průmyslově vyráběná vlákna:
 - kovová vlákna (zlato, stříbro, měď, nerezavějící ocel),
 - nekovová vlákna (skleněná, keramická, strusková).

(Arsenjevodá, 2005, s. 14)

Při výuce bych žáky mladšího školního věku seznámila blíže s vlákny přírodními, jelikož jsou jim bližší a jejich původ je pro ně srozumitelnější.

4.3 Pracovní náměty pro práci s textilem

Veškeré níže uvedené náměty jsou seřazeny podle rostoucí náročnosti. Předpokládá se, že budou v souladu s rozvojem žáka v oblasti jemné motoriky.

4.3.1 Nácvik předního stehu

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 2.

Cíl: osvojit si navlékání jehly, zhotovení uzlu, naučit se přední steh

Motivace: básnička Tkanička Anička

Použitý materiál: kanava, jehla s velkým okem, bavlněná příze, nůžky

Mezipředmětové vztahy: matematika – tvar čtverec nebo obdélník

Vyučovací metody a formy práce: popis, instruktáž, samostatná práce

Hodnocení: stupeň zvládnutí techniky šití, pečlivost, slovní průběžné hodnocení učitelem

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a jehly

Časové rozvržení: 1 vyučovací hodina

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- vystřížení čtverce nebo obdélníku z kanavy,
- navlékání jehly, vytvoření uzlu,
- ústní a názorné instrukce k šití předního stehu,
- zakončení práce.

Obrázek č. 4 (vlastní zdroj)

4.3.2 Přišívání knoflíků

Tematický celek: práce s drobným materiálem

Ročník: 2.

Cíl: osvojit si navlékání jehly, zhotovení uzlu, zvládnutí pracovního postupu přišívání knoflíku

Motivace: text z knihy Ferda Mravenec o Berušce

Použitý materiál: čtvrtka, pastelky, jehla, nit, nůžky, černé knoflíky

Mezipředmětové vztahy: matematika, výtvarná výchova

Vyučovací metody a formy práce: popis, instruktáž, samostatná práce

Hodnocení: stupeň zvládnutí techniky přišití, pečlivost, slovní průběžné hodnocení učitele

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a jehly

Časové rozvržení: 2 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- obkreslení šablony berušky, vystřížení, vybarvení,
- navlékání jehly, vytvoření uzlu,
- ústní a názorné instrukce k přišívání knoflíku (zvětšená maketa knoflíku, provázek),
- zakončení práce.

Obrázek č. 5 (vlastní zdroj)

4.3.3 Bambule z vlny

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 3.

Cíl: ovládnutí práce s nůžkami, zvládnutí pracovního postupu při výrobě bambule

Motivace: čepice s bambulí

Použitý materiál: čtvrtka, kružítko, tužka, nůžky, vlna

Mezipředmětové vztahy: matematika

Vyučovací metody a formy práce: popis, instruktáž, demonstrace hotového výrobku, samostatná práce

Hodnocení: pečlivost, slovní průběžné hodnocení učitelem, klasifikace

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a kružítko

Časové rozvržení: 2 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- narýsování soustředěných kružnic, vystřížení kruhu s prázdným vnitřkem,
- příprava vlny k obmotávání kruhů,
- prostříhnutí obmotané vlny a stažení vlněnou šňůrkou,
- odstranění papírových kruhů, dočištění hotové bambule.

Obrázek č. 6 (vlastní zdroj)

Obrázek č. 7 (vlastní zdroj)

4.3.4 Pavučina

Tematický celek: práce s textilem a drobným materiálem

Ročník: 3.

Cíl: vytvoření jednoduché prostorové stavby, zvládnutí naaranžování vlny do tvaru pavučiny

Motivace: pozorování přírody – babí léto

Použitý materiál: špejle s jedním ostrým koncem, vlna, kaštan, nůžky, vlna

Mezipředmětové vztahy: prvouka, matematika

Vyučovací metody a formy práce: popis, instruktáž, samostatná práce

Hodnocení: vlastní kreativita, slovní hodnocení učitelem, klasifikace

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání špejlí a nůžek

Časové rozvržení: 1 vyučovací hodina

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- upevnění špejlí do kaštanu,
- namotávání vlny mezi špejlemi,
- zakončení práce.

Obrázek č. 8 (vlastní zdroj)

4.3.5 „Dobrou chuť!“

Tematický celek: práce s textilem a drobným materiálem

Ročník: 3.

Cíl: zvládnutí práce s lepidlem a nůžkami, zvolení velikosti výrobků odpovídající skutečnosti

Motivace: diskuse na téma – Sváteční oběd

Použitý materiál: čtverek, vodové barvy, štětec, nůžky, vlna, zbytky látek, rašlový pytel od cibule, lepidlo

Mezipředmětové vztahy: prvouka, matematika

Vyučovací metody a formy práce: popis, rozhovor, samostatná práce

Hodnocení: vlastní kreativita, slovní průběžné hodnocení učitelem, klasifikace za opory žáků

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a lepidla

Časové rozvržení: 2 – 3 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- malba vzoru ubrusu,
- vystřížení kruhu, vystřížení tvarů jídla, příprava vlny,
- lepení potravy na kruh (talíř), přilepení talíře na ubrus.

Obrázek č. 9 (vlastní zdroj)

Obrázek č. 10 (vlastní zdroj)

4.3.6 Textilní koláž

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 4.

Cíl: zvládnutí vystřihování bez šablony, vytváření obrazu pomocí lepidla

Motivace: ukázka hotových výrobků, diskuse o volbě témat – volné téma

Použitý materiál: tužka, nůžky, vlna, zbytky látek, lepidlo, štětec

Mezipředmětové vztahy: matematika

Vyučovací metody a formy práce: vyprávění, rozhovor, samostatná práce

Hodnocení: vlastní kreativita, slovní průběžné hodnocení učitelem, slovní sebehodnocení, klasifikace

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a lepidla

Časové rozvržení: 2 – 3 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- lepení.

Obrázek č. 11 (vlastní zdroj)

Obrázek č. 12 (vlastní zdroj)

4.3.7 Srdce pro...

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 4.

Cíl: zvládnutí pevného namotávání a upevnění vlny na papír, lepení různých materiálů k sobě

Motivace: brainstorming na téma – srdce

Použitý materiál: tužka, barevná čtvrtka, nůžky, entlovací nůžky, vlna, plyš, lepidlo, štětec

Mezipředmětové vztahy: český jazyk

Vyučovací metody a formy práce: vyprávění, rozhovor, samostatná práce

Hodnocení: pečlivost, slovní hodnocení učitelem, slovní sebehodnocení, klasifikace za opory žáků

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a lepidla

Časové rozvržení: 1 vyučovací hodina

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- vystřížení většího srdce z plyše a menšího srdce z barevné čtvrtky entlovacími nůžkami
- obmotání papírového srdce vlnou
- slepení obou srdcí.

Obrázek č. 13 (vlastní zdroj)

4.3.8 Mandela na hedvábí

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 4.

Cíl: samostatné předkreslení motivu, zvládnutí nanášení kontury a barvy na hedvábí

Motivace: ukázka hotových výrobků

Použitý materiál: tužka, štětec, barvy na hedvábí, kontura na hedvábí, kruh s hedvábím – polotovar

Mezipředmětové vztahy: matematika

Vyučovací metody a formy práce: vysvětlování, rozhovor, samostatná práce

Hodnocení: vlastní kreativita, slovní průběžné hodnocení učitelem, klasifikace za opory žáků

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání kontury a barev na hedvábí

Časové rozvržení: 2 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- nakreslení motivu
- obtažení konturou na hedvábí, schnutí
- vybarvení barvou na hedvábí
- diskuse o svém výrobku.

Obrázek č. 14 (vlastní zdroj)

4.3.9 Drak – podzimní nástěnná dekorace

Tematický celek: práce s textilem a listy stromů

Ročník: 5.

Cíl: zvládnutí práce ve skupině, práce s nůžkami, lepidlem, přírodninami, vlnou

Motivace: tematická výzdoba třídy k aktuálnímu ročnímu období

Použitý materiál: kanava, hnědý chemlon, kousky barevné látky, stuha, čtvrtka, provázek, podzimní listy, černý popisovač, lepidlo, nůžky, jehla s velkým okem

Mezipředmětové vztahy: matematika, přírodověda

Vyučovací metody a formy práce: domácí příprava (sběr listů), rozhovor, vysvětlování, skupinová práce

Hodnocení: pečlivost žáka, čistota provedení, slovní sebehodnocení skupiny, slovní hodnocení učitele

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek a jehly, práce s lepidlem, mytí rukou a pořádek na pracovišti

Časové rozvržení: 2 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek, nástrojů a náradí k použití,
- odměření čtverce na kanavě, vystřížení čtverce, náčrt obličeje na látku,
- náčrt a vystřížení očí, nosu, úst z látek a čtvrtky,
- upletení copu z chemlonu, ozdobení stuhami a připevnění na látku,
- přilepení částí obličeje na látku,
- navázání listů na provázek – ocas draka,
- připevnění ocasu k látce.

Obrázek č. 15 (vlastní zdroj)

4.3.10 Letní louka – plstění

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 5.

Cíl: zvládnutí složitějšího pracovního postupu (plstění), práce ve skupině, poznání méně tradičního pracovního materiálu

Motivace: vlastní výzdoba chodeb školy

Použitý materiál: igelitová podložka, surová vlna, barvená vlna, horká voda, mýdlo, filcovací jehla, molitanová podložka

Mezipředmětové vztahy: přírodověda

Vyučovací metody a formy práce: vysvětlování, instruktáž, demonstrace, samostatná práce, kolektivní práce

Hodnocení: zvládnutí technologie, vlastní kreativita, slovní průběžné hodnocení učitelem

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání horké vody, filcovací jehly

Časové rozvržení: 5 vyučovacích hodin

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- nanesení vlny na igelitovou podložku,
- máčení horkou vodou s rozpuštěným mýdlem,
- vyspravování děr filcovací jehlou,
- usychání, zavěšení na stěnu.

Obrázek č. 16 (vlastní zdroj)

Obrázek č. 17 (vlastní zdroj)

4.3.11 Hujerovi – figury

Tematický celek: práce s textilem

Ročník: 5.

Cíl: zvládnutí pracovního postupu (kašírování), práce ve skupině, užívání nástrojů a nářadí

Motivace: vlastní výzdoba chodeb školy, vymýšlení jmen pro figury

Použitý materiál: nafukovací balonek, noviny, lepidlo, tempery, nůžky, štětce, šatní ramínka, silonky, izolepa, tvarovací dráty, staré hadry, staré oblečení, provázek

Mezipředmětové vztahy: přírodověda

Vyučovací metody a formy práce: vysvětlování, instruktáž, kolektivní práce

Hodnocení: zvládnutí technologie, reálná velikost figury, vlastní kreativita, slovní průběžné hodnocení učitelem, slovní sebehodnocení skupiny

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání lepidla, tvarovacích drátů, nůžek

Časové rozvržení: 8 vyučovacích hodin

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- vytvoření dvou lidských hlav technikou kašírování,
- namalování obličejů – muž a žena,
- příprava vlasů, upevnění vlasů,
- příprava textilního materiálu na vycpání figur, tvarování končetin a lidského těla,
- kompletování figur, umístění na chodbu školy.

Obrázek č. 18 (vlastní zdroj)

Obrázek č. 19 (vlastní zdroj)

4.3.12 Zima a jaro – loutky

Tematický celek: práce s textilem a drobným materiálem

Ročník: 5.

Cíl: zvládnutí užívání správných nástrojů a nářadí k činnosti, vhodné užití různých materiálů

Motivace: vítání jara

Použitý materiál: polystyrenové koule, vlna, textilie, stříbrné vánoční lamety, rašlový pytel, připravené uschlé větve listnatých stromů, dřevěná oděvní ramínka s ušitým háčkem, nůžky, umělé květiny, lepidlo, tavicí pistole, nit, jehla,

Mezipředmětové vztahy: přírodověda, český jazyk,

Vyučovací metody a formy práce: vysvětlování, instruktáž, kolektivní práce,

Hodnocení: pečlivost, slovní průběžné hodnocení učitelem, slovní sebehodnocení skupiny

Poučení o bezpečnosti a hygieně: bezpečné užívání nůžek, lepidla, jehly,

Časové rozvržení: 2 – 3 vyučovací hodiny

Stručný popis pracovního postupu:

- motivace, vysvětlení postupu práce, poučení o bezpečnosti,
- příprava materiálu, pomůcek a nástrojů k použití,
- příprava hlav,
- příprava šatů na šatní ramínka a vodících tyček,
- zkompletování hlavy, těla a vodících tyček z větví.

Obrázek č. 20 (vlastní zdroj)

Ze své zkušenosti mohu říci, že žáci mají všeobecně k předmětu praktické činnosti kladný vztah. Nevím, zda je to tím, že se příprava na něj obejde bez „biflování“ nebo je těší skutečnost, že vidí výsledek své práce. Jisté je, že při realizaci výše uvedených námětů byla vidět snaha o co nejlepší výkon u všech žáků.

Při práci s nití a jehlou bylo patrné, že jedna učitelka na jednu třídu při této činnosti je opravdu málo. Bylo by zřejmě rozumnější rozdělit třídu na skupiny. Jedna ze skupin by šla s dohledem učitelky a ostatní by se zabývaly rozličnými úkoly, nevyžadujícími akutní pomoc.

Díky průřezu zvolených témat bylo názorně vidět, jak postupem v ročnících rostou motorické dovednosti. Žáci čtvrtých a pátých ročníků neměli problém při práci s jehlou a nití, používáním nůžek a dodržováním navrhnutého pracovního postupu. V těchto ročnících bylo nejtěžší rozhodnout, kdo bude co dělat, protože například u výroby figur a loutek chtěla většina žáků vyrábět hlavy. U figur nás dostihl nedostatek materiálu na vycpání a tak zůstaly poněkud vyhublé.

Měla-li bych zde vyjádřit svůj osobní názor a říct, co bylo a je největším problémem při výuce praktických činností, pak je to nedostatek času.

Závěr

Cílem této práce bylo stanovení porovnat psychomotorické a pohybové dovednosti žáků na 1. stupni ZŠ, podat několik námětů pro vyučovací předmět praktické činnosti s využitím textilu.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol.

V první teoretické kapitole jsem se pokusila komplexně shrnout základní poznatky o psychomotorických a senzomotorických dovednostech. V závěru této kapitoly jsem poznatky o motorice směřovala k vývojovému období předškolnímu a mladšího školního věku.

V následující kapitole bylo na téma diplomové práce nahlíženo z pohledu školního vzdělávacího programu, zejména se zaměřením na jeho část Vzdělávací oblast Člověk a svět práce. V druhé části této kapitoly jsem představila školní vzdělávací program ZŠ Aš, neboť právě na této škole byl prováděn následující průzkum.

Dále byla zařazena kapitola tvořící průzkum úrovně psychomotorických a pohybových dovedností žáků na 1. stupni ZŠ. Stanovila jsem si čtyři hypotézy a položila si dvě další průzkumné otázky. Čtenáře jsem seznámila s metodami průzkumu, s respondenty průzkumu, s průběhem průzkumu. Výsledky průzkumu jsou podrobně rozebrány v uvedené kapitole. Zde bych uvedla pouze hlavní zjištění:

- Nepotvrdil se nám předpoklad, že by dívky a hoši dosahovali stejných výsledků v úkolech zaměřených na psychomotorické dovednosti. Výsledky spíše poukázaly na vyšší úspěšnost dívek.
- Hoši byli oproti děvčatům celkově úspěšnější v úkolech prověřujících pohybové dovednosti. Pouze v ohebnosti tomu bylo naopak.
- Žáci, kteří úspěšně absolvovali přijímací řízení na víceletá gymnázia, dosahovali lepších výsledků v úkolech zaměřených na psychomotoriku, oproti žákům zůstávajícím na základní škole.
- Nepotvrdilo, že by budoucí gymnazisté byli úspěšnější v úkolech na pohybové dovednosti ve srovnání s žáky pokračujícími ve studiu na základní škole. Naopak výsledky poukázaly na kvalitnější pohybové dovednosti právě žáků zůstávajících na ZŠ.

- Testovaní žáci ovládali celkově pohybové dovednosti spíše podprůměrně.
- Z pohybových zdatností žáci nejlépe ovládají rychlost, nejhůře ohebnost.
- Postoj žáků byl více negativní k úkolům prověřujícím pohybové dovednosti oproti úkolům zaměřeným na psychomotoriku.
- Pro hochy byla úspěšnost v jednotlivých úkolech důležitější než pro dívky.
- Na úspěšnost v úkolech kladli větší důraz budoucí gymnazisté oproti žákům zůstávajícím na základní škole.

Jak již bylo několikrát zmíněno, jedná se o pouhý průzkum, tedy i naše výsledky mají jistá omezení. Bylo by dobré, kdyby se zajímavá zjištění stala námětem k rozsáhlejšímu a podrobnějšímu výzkumu.

Nicméně i tak považuji za zásadní a varovný signál, že žáci dosahují v pohybových dovednostech podprůměrných výsledků. Toto sdělení bych ráda předala osobám podílejícím se na rozvoji motorických dovedností žáků mladšího stupně, tedy učitelům tělesné výchovy, praktických činností a také rodičům. Bylo by vhodné upravit životní podmínky dětí tak, aby se jejich postoj vůči pohybovým dovednostem zlepšil, měli větší možnost svou motoriku rozvíjet, a to co nejvíce zábavnou formou.

Poslední kapitola věnující se předmětu praktické činnosti při práci s textilem. V první části jsem krátce shrnula několik souvisejících teoretických poznatků. Zásadní je však druhá část kapitoly, v níž předkládám pracovní náměty pro konkrétní praktické činnosti při využití textilu.

Posláním této práce je inspirovat učitele praktických činností, jak zapojit práci s textilem do vyučování tak, aby žáky činnosti bavily a zároveň adekvátně rozvíjeli jejich motorické dovednosti.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

BLAHUTKOVÁ, Marie. *Psychomotorika*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-3067-4.

BURIÁNEK, Tomáš. Test pohybové výkonnosti, schopnosti a dimenze tělesné zdatnosti.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

HÁLKOVÁ, Jitka. *Zdravotní tělesná výchova: Speciální učební texty. I. část, Obecná*. 4. vyd. Praha: Česká asociace Sport pro všechny, 2006. ISBN 80-86586-15-4.

HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-125-7.

HONZÍKOVÁ, Jarmila a BAJTOŠ, Ján. *Didaktika pracovní výchovy na I. stupni ZŠ*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 80-7043-255-1.

HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Pracovní činnosti na I. stupni základní školy*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2000. ISBN 80-7082-634-7.

MĚKOTA, Karel a NOVOSAD, Jiří. *Motorické schopnosti*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0981-X.

MILEC, Andrej. *Pracovní vyučování v 3. a 4. ročníku základní školy*. 4. vyd. Praha: SPN, 1986. ISBN 14-365-86.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.

STAŇKOVÁ, Jitka a BARAN, Ludvík. *Tradiční textilní techniky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2035-7.

ŠKODA, Jiří a DOULÍK, Pavel. *Psychodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3341-8.

ŠULOVÁ, Lenka. *Repetitorium vybraných poznatků vývojové psychologie*. In MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. s. 11 – 20. ISBN 80-7178-799-X.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0877-4.

TUREK, Milan. *Telesný vývin a pohybová výkonnosť detí mladšieho školského veku*. 1. vyd. Prešov: Slovenská vedecká spoločnosť pre telesnú výchovu a šport, 1999. ISBN 80-88885-61-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

WOLFOVÁ, Eva a ARSENJEVOVÁ, Zuzana. *Tkaní*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0301-3.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA AŠ. *Škola vědomostí, pohybu a her: Školní a vzdělávací program pro základní vzdělávání zpracovaný podle RVP ZV*. Aš, 2013.

Dostupné z: http://www.zsmsok.cz/Dokumenty/Dokumenty%20_skoly/SVP/SVP.pdf

Internetové zdroje

Druhy senzomotorického učení. ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI, Fakulta pedagogická, Katedra tělesné a sportovní výchovy. *TV4* [online]. 2010 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://tv4.ktv-plzen.cz/senzomotoricke-uceni/druhy-senzomotorickeho-uceni.html>

Učební plány vzdělávacích programů základního vzdělávání od 1. září 2009. *Česká škola* [online]. 2009 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z:

<http://www.ceskaskola.cz/2009/04/msmt-ucebni-plany-vzdelavacich-programu.html>

Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. [online]. 2013 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni->

WHO definition of Health. *World Health Organization* [online]. 2003 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>

Resumé

Tématem diplomové práce jsou psychomotorické a pohybové dovednosti žáků na 1. stupni ZŠ a jejich rozvoj pomocí práce s textilem. Text je rozčleněn do čtyř hlavních kapitol. První se zabývá teorií ohledně pojmů psychomotorické a pohybové dovednosti. Objasňuje pojmy z pohledu různých autorů zabývajících se touto tematikou. Zachycuje motorický vývoj jedince předškolního věku a mladšího školního věku. V druhé kapitole je stručně uveden postoj Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání k osobnímu vývoji každého žáka. Zachycuje obsah vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Na konci kapitoly je přiblížen školní vzdělávací program ZŠ Aš a podrobněji je popsán vyučovací předmět praktické činnosti, jehož cílem je mimo jiné i podpora motorického vývoje žáka. Následuje průzkum psychomotorických a pohybových dovedností žáků na 1. stupni ZŠ. Cílem průzkumu bylo učinit si představu o úrovni psychomotorických a pohybových dovedností žáků. Celou práci uzavírá soubor pracovních námětů pro vyučovací předmět praktické činnosti. U uvedených námětů se předpokládá, že jsou sestaveny v souladu s motorickým vývojem dítěte.

Klíčová slova: psychomotorické dovednosti, pohybové dovednosti, vývoj motorických schopností dítěte v předškolním věku, vývoj motorických schopností dítěte v mladším školním věku, vyučovací předmět praktické činnosti.

Summary

The themes of my thesis are psychomotor and motor skills of pupils at primary schools and their development through their work with textiles. The text is divided into four main chapters. The first one deals with theory of concepts of psychomotor and motor skills. It explains the concepts from the perspective of different authors following up this topic. It captures the individual's motor development of preschool age and school age. The attitude of General educational program for primary education for personal development of each student is briefly stated in the second chapter. It captures the educational sphere of Humans and the world of work. The school educational program of elementary school in Aš is expounded at the end of the chapter and the subject of teaching practical work is described in detail, which aims, inter alia, the promotion of motor development of the pupil. After that it follows a research of psychomotor and motor skills of pupils at primary school. The aim of the survey was to make an idea about the level of psychomotor and motor skills of pupils. The whole work concludes set of working ideas for teaching the subject of practical activities. For those subjects it is supposed to be prepared in accordance with the motor development of a child.

Keywords: psychomotor skills, motor skills, development of motor skills in preschool age child, the child's development of motor skills at a younger age, subject practice activity.